

**Taiteen hyvinvointivaikutukset ja merkitykset
erityistaidetoimintaan osallistuvilla taiteilijoilla**

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Sosionomikoulutus

kevät 2023

Marianne Peltonen

Sosionomikoulutus

Tekijä Marianne Peltonen

Työn nimi Taiteen hyvinvointivaikutukset ja merkitykset erityistaidetoimintaan osallistuville taiteilijoille

Ohjaaja Paula Rantamaa

Tiivistelmä

Vuosi 2023

Taiteella ja kulttuurilla on tutkimuksissa todettu olevan paljon positiivisia hyvinvointivaikutuksia ihmisten elämiin. Taide on kaikkien perusoikeus, joka ei kuitenkaan aina toteudu varsinkaan erityistä tukea tarvitsevien kohdalla. Opinnäytetyön tavoite oli tutkia erityistaidetoimintaan osallistuvien taiteilijoiden näkemyksiä taiteen tekemisen merkityksistä ja sen hyvinvointivaikutuksista. Tavoitteena oli myös tuoda kuuluviin erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden omaa ääntä ja lisätä tietoa ja ymmärrystä erityistaidetoiminnasta ja sen tärkeydestä. Opinnäytetyö on tutkimuksellinen ja sen tilaajana toimi Kettuki ry, Suomen erityistaidetoiminnan edunvalvontajärjestö.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineiston hankintamenetelmänä oli teemahaastattelu. Haastateltavat olivat Kettuki ry:n ja Vanajaveden opiston yhteistyössä järjestämille taidekursseille osallistuvia erityistä tukea tarvitsevia taiteilijoita. Haastatteluja toteutettiin yhteensä 21. Aineiston analyysiin käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä ja teemoittelua. Opinnäytetyön tietoperustassa on avattu hyvinvoinnin, taiteen, erityistaiteen, erityisen tuen tarpeen ja erityistaidetoiminnan käsitteitä sekä tuotu esiin taiteen monipuolisia hyvinvointivaikutuksia.

Tutkimuksen tulosten mukaan taiteilijat kokevat taiteen tekemisessä merkittävänä sen herättämät positiiviset tunteet ja mahdollisuuden käsitellä tunteita ja mielialoja, sosiaaliset suhteet, omanarvontunnon kokemukset ja arvostetuksi tulemisen, itseilmaisukeinon sekä mahdollisuuden lisäansioihin. Näiden asioiden nähtiin myös lisäävän hyvinvointia. Taiteen tekeminen koetaan mieleiseksi, eikä siitä haluta luopua. Taiteessa itsessään ei ajatella olevan mitään ikävää. Myös tässä tutkimuksessa kävi ilmi, että vaikka haastateltavilla on mahdollisuus osallistua taidekursseille, ei kaikilla välttämättä ole mahdollisuutta tehdä taidetta niiden ulkopuolella.

Avainsanat Erityistaidetoiminta, erityistä tukea tarvitsevat taiteilijat, hyvinvointi, taide

Sivut 51 sivua ja liitteitä 4 sivua

Research shows that art has many positive well-being effects in people's lives. Art is everyone's basic right. However, people with special needs do not always have the opportunity to enjoy arts and art activities. The aim of this thesis was to examine how artists that attend to supported art activities, view the meanings and well-being effects of arts. The purpose was to bring out their own voices and make supported art activities more known and understood. This thesis was made in collaboration with Kettuki Association.

A qualitative research method was used in this thesis. The data were collected using unstructured interviews. Kettuki Association and Vanajavesi Adult Education Centre organize art courses for artists with special needs. The interviews were conducted during those courses. The data were analysed by inductive analysis and thematizing. The theoretical background discusses well-being and well-being effects of art, art, supported art activity and special needs in art.

According to the results, the artists find the positive feelings that art evokes and the opportunity to handle emotions and moods through art are meaningful. Social relations, feelings of self-esteem, appreciation from others, art as a means of self-expression and a chance to get additional income were also considered meaningful. At the same time, all these factors enhance well-being. Making art is important and well-liked activity that the respondents do not want to give up. According to the results of the study, not all of them have a chance to make art as much as they would like to. That makes it even more important to get their voices heard.

Keywords Supported art activity, artists with special needs, well-being, art

Pages 51 pages and appendices 4 pages

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Opinnäytetyön lähtökohdat	3
2.1	Opinnäytetyön työelämäyhteys.....	4
2.2	Opinnäytetyön tavoite ja tutkimuskysymykset	5
3	Taide ja sen tuettu tekeminen	5
3.1	Eriytynen tuki taiteessa.....	6
3.2	Eriyistaidetoiminta.....	7
4	Hyvinvointi.....	9
4.1	Having – Loving – Being	10
4.2	HDLB-malli.....	13
4.3	Koettu hyvinvointi.....	14
5	Taiteen hyvinvointivaikutukset	15
5.1	Taiteen vaikutukset terveyteen	16
5.2	Taide parantaa sosiaalista hyvinvointia ja lisää osallisuutta	17
5.3	Taiteen vaikutukset mielen hyvinvointiin ja elämänlaatuun	18
5.4	Taiteen vaikutukset oppimiseen	20
5.5	Taiteen muut vaikutukset	21
6	Aikaisemmat tutkimukset.....	21
7	Opinnäytetyön toteutus	24
7.1	Aineistonhankinta teemahaastatteluilla.....	25
7.2	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi ja teemoittelu	28
7.3	Tutkimusetiikka	31
8	Tulokset	33
8.1	Haastatellut taiteilijat.....	33
8.2	Tunteet ja niiden käsittely.....	34
8.3	Sosiaalisuuden merkitys.....	36
8.4	Arvostus ja omanarvontunto	36
8.5	Itseilmaisu	37
8.6	Taloudellinen hyöty.....	38
9	Johtopäätökset	38

10 Pohdinta	43
Lähteet.....	48

Liitteet

Liite 1	Aineistonhallintasuunnitelma
Liite 2	Haastattelukysymykset
Liite 3	Saatekirje

1 Johdanto

Taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksia on tutkittu jo paljon ja taiteella onkin todettu olevan monia positiivisia vaikutuksia ihmisten elämään. Taide esimerkiksi lisää sosiaalista osallisuutta, tukee mielenterveyttä ja parantaa elämänlaatua (Laitinen, 2017, ss. 30—32). Kettukin Hyviä kysymyksiä – eettisen oppaan (Haveri, 2016, s. 13) mukaan taide on kaikkien perusoikeus. Koska kehitysvammaisten kohdalla osallisuus taidetoiminnassa ja taiteessa ei välttämättä aina toteudu, olisi tärkeää saada myös heidän äänensä paremmin kuuluviin. Tietoa erityistaidetoiminnan hyvinvointivaikutuksista ja merkityksistä erityistä tukea tarvitseville taiteilijoille tulisi saada useampien tahojen ja toimijoiden tietoisuuteen.

Hounin ym. (2020, s. 19) mukaan kulttuuriset oikeudet turvataan kuntien kulttuuritoimintalaissa (2019), YK:n ihmisoikeuksien julistuksessa (1948) ja Suomen perustuslaissa. Kulttuuriin osallistumiselle ja hyvälle elämälle ei saisi olla esteenä esimerkiksi asuinpaikka, elinympäristö, terveydentila, toimintakyky tai varallisuus. Varsinkin laitoshoidossa olevien mahdollisuuksiin osallistua kulttuuriin, tulisi kiinnittää erityistä huomiota.

Kulttuurista ja sosiaalista pääomaa lisääviä palveluja tarvitaan erityisesti silloin, kun uhkana on sosiaalinen syrjäytyminen, eristäytyminen yhteiskunnasta, yksinäisyys, mielenterveydelliset haasteet, tarve integroitua kulttuuriin tai tarve lisätä elämän merkityksellisyyden tunnetta (Houni ym. 2020, s. 19).

Opinnäytetyön tavoite on tutkia erityistaidetoimintaan osallistuvien taiteilijoiden näkemyksiä taiteen tekemisen merkityksistä ja sen hyvinvointivaikutuksista. Tavoitteena on myös tuoda kuuluviin erityistä tukea tarvitsevien taiteilijoiden omaa ääntä ja lisätä tietoa ja ymmärrystä erityistaidetoiminnasta ja sen tärkeydestä. Opinnäytetyön tilaajana toimii Kettuki ry, Suomen erityistaidetoiminnan edunvalvontajärjestö. Haastattelut aineistoa varten toteutettiin Kettuki ry:n ja Vanajaveden opiston yhteistyössä järjestämällä taidekursseilla.

Kulttuuri- ja taidelähtöisyys sosionomin työssä ja kehitysvammatyö kiinnostavat itseäni, joten mahdollisuus toteuttaa opinnäytetyö näiden aiheiden parissa täydensi hyvin opintojani. Vaikka taiteen hyvinvointivaikutuksista puhutaan paljon, jää erityistaidetoiminnan alue vähemmälle huomiolle. Muutenkin itsensä toteuttaminen olisi erittäin tärkeää mahdollistaa kaikille. Ihmisten hyvinvointi on moniulotteista ja taide ja kulttuuri ovat iso osa sitä (Laitinen, 2017, ss. 20–21). Tämä tulisi tulevaisuudessa huomioida entistä paremmin sosionomin työssä ja mahdollistaa asiakkaille itsensä toteuttamista ja osallisuutta taiteeseen ja kulttuuriin.

Opinnäytetyö on toteutettu tutkimuksellisella otteella ja laadullisen tutkimuksen menetelmiä käyttäen. Opinnäytetyön alussa avataan tutkimuksen lähtökohtia ja esitellään yhteistyötaho. Seuraavissa luvuissa perehdytään teoriaan ja avataan taiteen käsitettä pääasiassa taiteen erityisyyden kautta ja sen alla on kuvattu erityisen tuen tarvetta ja erityistaidetoimintaa. Hyvinvoinnin käsitettä lähestytään Erik Allardtin tarvelähtöisen hyvinvointiteorian avulla sekä jatkamalla Hirvilammin tästä teoriasta jalostamaan hyvinvointimalliin. Taiteen hyvinvointivaikutuksien moninaisuutta on pyritty kuvaamaan mahdollisimman laajasti, mutta kuitenkin tiiviisti.

Teorioiden jälkeen kuudennessa luvussa esitellään aiheesta aiemmin tehtyjä tutkimuksia ja niiden pääkohtia. Tämän jälkeen kuvataan opinnäytetyön toteutusta, joka pitää sisällään aineiston hankintaa ja analysointia, niiden taustalla olevia teorioita ja pohditaan tutkimuseettisiä kysymyksiä. Kahdeksannessa luvussa esitellään aineistosta nousseet tulokset ja sen jälkeen johtopäätöksissä verrataan saatuja tuloksia aiemmin tehtyihin tutkimuksiin. Lopuksi pohditaan opinnäytetyöprosessia, sen toteutusta, onnistumista, luotettavuutta ja omaa oppimista.

2 Opinnäytetyön lähtökohdat

Vammaisten oikeuksista osallistua kulttuurielämään ja virkistys- ja vapaa-ajantoimintaan on säädetty YK:n yleissopimuksessa vammaisten henkilöiden oikeuksista. Sopimuksen mukaan vammaisilla pitäisi olla yhdenvertainen oikeus osallistua muiden kanssa kulttuurielämään. Vammaisille henkilöille tulisi myös järjestää mahdollisuus ”kehittää ja käyttää luovia, taiteellisia ja älyllisiä kykyjään paitsi omaksi hyödykseen myös yhteiskunnan rikastamiseksi.” (YK, 2016, ss. 63—64) Nämä mahdollisuudet eivät kuitenkaan edelleenkään aina toteudu, joten on tärkeää lisätä tietoisuutta erityistaidetoiminnasta ja sen merkityksistä.

Myös ITE-taiteen, outsiders taiteen ja erityistaidetoiminnan toimialakartoituksessa ilmenee tarve saada taiteen monimuotoisuutta paremmin esille. Kallioisen ym. (2021, s. 4) mukaan ”Erityistä tukea tarvitsevilla taiteilijoilla tulee olla mahdollisuus päästä esille yhdenvertaisesti muiden taiteilijoiden kanssa.” Taidestudiotoimintakin on keskittynyt tällä hetkellä pääasiassa Etelä-Suomeen, vaikka kaikilla erityistä tukea tarvitsevilla taiteilijoilla tulisi olla yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa ja tehdä taidetta. (Kallioinen ym., 2021, s. 5)

Kulttuuri- ja taidelähtöiset menetelmät ovat olleet opintojen alusta asti itseäni kiinnostavin aihealue. Kiinnostus aiheeseen juontaa osittain aiempaan kulttuurialan koulutustaustani. Kyseisiin menetelmiin syventävä moduuli lisäsi entisestään kiinnostustani yhdistää kulttuuria ja taidetta sosiaalialan työhön. Taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutukset ja niiden merkittävyys ihmisille nousivat tärkeäksi aiheeksi itselleni. Toisaalta myös kehitysvammatyö kiinnostaa, jolloin erityistaidetoiminta ja sen piirissä toimivien taiteilijoiden näkemykset taiteen merkityksistä ja hyvinvointivaikutuksista heille oli luonnollinen valinta opinnäytetyön aiheeksi.

Suoritin syventävän harjoittelun Kettuki ry:ssä, ja heillä kiinnostuttiin mahdollisuudesta tehdä yhteistyötä tätä opinnäytetyötä varten. Sain hyvinkin vapaat kädet aiheen valintaan ja taiteen merkitykset ja hyvinvointivaikutukset kiinnostivat myös yhteistyökumppania. Harjoitteluni aikana pääsin tutustumaan Kettukin toimintaan ja sitä kautta myös taidekursseilla käyviin taitelijoihin.

2.1 Opinnäytetyön työelämäyhteys

Opinnäytetyön työelämäyhteytenä toimii Kettuki ry (myöhemmin Kettuki), joka on perustettu 2002 parantamaan tukea tarvitsevien ihmisten mahdollisuutta harrastaa, opiskella ja työskennellä taiteen alalla. Kettuki on aloittanut toimintansa Hämeenlinnan Verkatehtaalla vuonna 2006 ja toimii nykyään Hämeenlinnan Kumppanuustalolla. Yhdistys on alkanut hankkeesta, joka on saanut ESR-rahoitusta ja nykyään Kettuki saa toiminta-avustusta Taiteen edistämiskeskukselta. Kettuki toimii erityistaidetoiminnan kentän edunvalvojana ja sen tärkeitä toiminnan muotoja ovat tiedon välitys, erilaiset kehittämishankkeet sekä taidetoiminta. (Kettuki, n.d.-a)

Kettukin päätehtävinä on: vaikuttaa rakenteisiin, tukea verkostoa ja taitelijoiden toimintaa ja lisätä taiteen moniäänisyyden kuuluvuutta. Rakenteisiin vaikutetaan puolustamalla tukea tarvitsevien henkilöiden kulttuuristen oikeuksien toteutumista ja osallisuutta. Verkoston tukemiseksi ”tavoitteena on tukea kaikkien, eri rooleissa erityistaidetoimintaan osallistuvien henkilöiden ammatillista identiteettiä, kehittymistä ja yhteistyötä.” Moniäänisyyden kuuluvuuteen pyritään lisäämällä alan näkyvyyttä ja taiteilijoiden tavoitettavuutta taidemaailmassa. (Kettuki, n.d.-b)

Kettukin toimintaa ohjaavia arvoja ovat ihmisarvo, eettisyys, taide ja rohkeus. Kunnioitus ihmisoikeuksia ja jokaisen ainutlaatuisuutta kohtaan ilmenevät yhdenvertaisuutena ja osallisuutena. Kettuki on sitoutunut eettiseen erityistaidetoimintaan ja nostaakin esille eettisiin kysymyksiin liittyviä epäkohtia ja epävarmuuksia, kehittääkseen alaansa. Kettukin mukaan taide ei tarvitse perusteluja, ja osallisuus taiteeseen on kaikille kuuluva perusoikeus. Kettuki pyrkii myös tuomaan näkyviin taiteen hyvinvointivaikutuksia. Kettuki etsii ja kokeilee rohkeasti uusia ratkaisuja kumppaneidensa kanssa. (Kettuki, n.d.-b)

Kettukille taide on tärkeä ihmisoikeus siksi, että sillä on aivan erityinen ominaislaatu. Taiteen tekeminen on tapa viestiä. Se on oman kulttuurin ilmaus. Taiteen avulla äänensä voivat yhdenvertaisesti saada kuuluville myös ne, joilta puuttuvat sanat. Taide on osallisuutta, sillä voi vaikuttaa ja kuulua joukkoon, omalla äänellään. Tukea tarvitsevien henkilöiden asema on joskus muiden

ihmisten ja yhteiskunnan rakenteiden toimesta rajattu ja rajoitettu. Taiteessa on vapaus ajatella itsenäisesti ja jakaa ajatuksiaan yhteisössä. (Kettuki, n.d.-b)

2.2 Opinnäytetyön tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, miten erityistaidetoimintaan osallistuvat taiteilijat itse kokevat taiteen merkityksen ja sen hyvinvointivaikutuksia heidän elämässään.

Tavoitteena on saada sekä itselle että tuottaa lisää tietoa aiheesta sosiaalialan ammattilaisille ja opiskelijoille sekä muille aiheesta kiinnostuneilla ja tuoda taiteilijoiden oma ääni kuuluviin.

Tutkimuskysymykset ovat:

Millaisia merkityksiä erityistaidetoimintaan osallistuvat taiteilijat antavat taiteen tekemiselle?

Millaisia hyvinvointivaikutuksia he kertovat taiteen tuovan heidän elämäänsä?

3 Taide ja sen tuettu tekeminen

Taiteelle käsitteenä ja sille, mikä luetaan taiteeksi, ei löydy tyhjentävää ja yksiselitteistä määritelmää (katso esim. Bardy, 2007 & Tuomikoski, 1987). Taide kuitenkin vaatii toteutuakseen tekijän ja teoksen lisäksi yleisön, joka kykenee muodostamaan ja ymmärtämään esteettisiä arvoja. Sen lisäksi, että taide vaatii kaikkia näitä kolmea olemassaoloaan varten, vaikuttaa myös aika ja yksilön kehityksen vaihe siihen, minkä ihmiset milloinkin mieltävät taiteeksi. Taiteessa käsitellään havaintoja tunteen ja kokemuksen kautta ja pyritään luomaan itseä puhuttelevaa maailmankuvaa. Taide on inhimillinen maailmankuvan ja tietoisuuden muodostamisen väline. (Tuomikoski, 1987, ss. 38—40) Bardy kuvaa hyvin taiteen olemusta, tehtävää ja merkitystä:

Taide on tapoja kuvata ja nimetä maailmaa työstämällä havaintoja ja kokemuksia taiteen eri lajeissa koetelluin keinoin. Taiteessa luodaan ja jaetaan muotoja ja merkityksiä. Taide peilaa, tulkitsee ja muuttaa todellisuuksien hahmottamista, havaitsemisen, kokemisen ja tuntemisen tapoja. Taiteen ylevä

ja samaan aikaan käytännöllinen merkitys on sen kyvyssä panna aistit, tunteet ja mieli liikkeeseen sellaisin tavoin, joihin on muin keinoin vaikea päästä.
(Bardy, 2007, s. 21)

Tuomikosken (1987, ss. 41—43) mukaan taiteilija tekee työtään aina yleisöä varten ja taideteos on taidetta vasta, kun se havaitaan ja ymmärretään. Taiteessa tekijä siirtää omia ajatuksiaan ja tajuntaansa taiteen kokijalle. Sanotaan, että taide on itsetarkoituksellista, eikä sillä ole ulkopuolista tarkoitusta, mutta sen lisäksi, että voidaan ajatella ajatusten siirtämisen olevan taiteen tarkoitus, on sen tarkoitus myös tulla havaituksi.

Strandmanin (2007, s. 161) mukaan Maaria Linko (1998) määrittelee ”syvästi koetun taidekokemuksen elämykseksi, joka sisältää tunteiden mukanaolon ja omakohtaisen suhteen muodostamisen teokseen tai tilanteeseen.” Taiteen kokemisessa onkin aina lähtökohtana jokaisen henkilökohtainen taidekäsitelmä (Strandman, 2007, s. 161). Myös Tuomikoski (1987, s. 48) toteaa jokaisen itse omalla kokemuksellaan määrittelevän, mikä on taidetta ja mitä taide on. Hänestä olisikin tärkeämpää etsiä keinoja tunneulottuvuuden avaamiseen esteettisille kokemuksille, kuin määrittellä taidetta käsitteenä.

3.1 Erityinen tuki taiteessa

Erityisen tuen tarpeelle ei ole määritelty täsmällisiä kriteerejä, eikä erityisen tuen tarvitseminen ole sidottu mihinkään tiettyyn diagnoosiin tai vammaan (Liukko, 2019). Sosiaalihuoltolaissa erityistä tukea tarvitseva on määritelty seuraavasti:

Erityistä tukea tarvitsevilla henkilöllä ja asiakkaalla tarkoitetaan henkilöä, jolla on erityisiä vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveyspalveluja kognitiivisen tai psyykkisen vamman tai sairauden, päihteiden ongelmakäytön, usean yhtäaikaisten tuen tarpeen tai muun vastaavan syyn vuoksi.

(Sosiaalihuoltolaki 1301/2014 § 3)

Erityisen tuen tarpeen taustalla voi olla jokin asiakkaaseen itseensä liittyvä syy, kuten sairaus tai vamma, uupumusta aiheuttava tuen tarve, diagnosoimaton oireyhtymä tai useista syistä

johtuvaa tuen tarvetta. Toisaalta tuen tarve voi johtua myös palvelujärjestelmästä, jos se on toimimaton, oikeanlaista ja oikea-aikaista palvelua ei ole saatavilla tai palvelujen vaikuttavuus ja laatu eivät ole riittäviä. (Liukko, 2019)

Erityistaidetoiminnassa erityinen tuki on jokaiselle annettua yksilöllistä tukea. Erityinen tuki ottaa huomioon henkilön pyrkimyksiä ja toimintarajoitteita. Tuki voi olla tarpeen mukaan henkistä tai fyysistä ja usein hyvin käytännönläheistä. Tukea voidaan tarvita esimerkiksi materiaalien ja välineiden hankintaan tai taidemaailmassa toimimiseen. Suurin erityisen tuen merkitys on poistaa esteitä henkilön osallisuuden tieltä. Erityisen tuen tarve voi vaihdella paljon, jotkut tarvitsevat tukea läpi koko prosessin, kun toiset eivät juurikaan tarvitse tukea varsinaiseen suoritukseen. Monesti kuitenkin tukea tarvitaan vähintään aloittamiseen ja lopettamiseen. (Haveri, 2022, ss. 21–22)

Erityisellä tuella taiteen tekemisestä saadaan yhdenvertaisempaa. Kaikkia samalla tavalla kohtelemalla ei voida mitenkään saavuttaa yhdenvertaisuutta, huomioon ottamalla ja tukitoimilla voidaan tuoda samat mahdollisuudet kaikkien ulottuville. Vammaisuutta ei ole tarpeen parantaa, vaan ennemminkin pitäisi pyrkiä muuttamaan yhteiskunnan rakenteita ja käytäntöjä. (Haveri, 2022, s. 21)

Vammaisuus tai tuen tarve ei tee elämästä huonoa tai vähempiarvoista, kunhan yksilö saa tuntea olevansa hyväksytty ja hänelle annetaan hänen tarvitsemaansa apua ja tukea, oli kyse sitten asumispalveluista tai taiteen tekemisestä (Haveri, 2022, s. 21).

3.2 Erityistaidetoiminta

Erityistaidetoiminta on erityistä siihen osallistuvien tuen tarpeen takia. Tavoitteena ei kuitenkaan ole olla erityistä, vaan mahdollistaa taiteen tekeminen myös niille, joille se ei yksin olisi mahdollista. (Haveri, 2022, ss. 19, 21, 23) Erityistaidetoiminnan alaan katsotaan kuuluvaksi kehitysvammaisten, autismikirjon ja laaja-alaisia oppimisen ongelmia omaavien henkilöiden taidetoiminta. Erityistaidetoiminnan piiriin voi olla välillä vaikeaa päästä, koska toimintaa järjestetään harvoilla paikkakunnilla ja osallistumaan pääseminen riippuu pitkälti

erityistä tukea tarvitsevan henkilön ja hänen läheistensä aktiivisuudesta. Kettuki tekee osaltaan toimintaa näkyväksi, levittää hyviä toimintamalleja sekä tukee verkoston yhteistyötä. (Kettuki, n.d.-b)

Erytystaidetoiminta on yksi outsider-taiteen alue. Outsider-taide on kansainvälinen kattokäsite, jolla lähtökohtaisesti tarkoitetaan valtavirran ulkopuolella tehtyä taidetta, jossa taiteilijat ovat usein itseoppineita. Erytystaidetoiminnan lisäksi muita outsider-taiteen alueita ovat historiallinen art brut -taide, kansantaide eli suomessa ITE-taide (itse tehty elämä) sekä mielenterveyskuntoutujien taide ja visionääriset taideympäristöt. (Haveri, 2016, ss. 26—27; Haveri, 2022, ss. 19—20)

Erytystaidetoimintaa toteutetaan usein työ- ja päivätoiminnoissa, myös järjestöt, yksityinen sektori ja kansalaisopistot järjestävät erityistaidetoimintaa ja taidekursseja.

Erytystaidetoiminta voi olla harrastus tai siellä voidaan tehdä taidetta ammattimaisesti. Erytystaidetoimintaan osallistuu hyvinkin erilaisia ihmisiä, joilla kaikilla on omat tuen tarpeensa, olisikin hyvä mahdollistaa paljon erilaisia tekniikoita ja näin löytää jokaiselle sopivat tavat toteuttaa itseään. Myös kannustaminen kokeilemaan uusia tekniikoita lisää kehittymistä ja uudistumista. (Haveri, 2016, ss. 17—18, 30)

Sosiaali- ja terveysalan kentällä taidetoimintaa toteutetaan myös hankkeina, joissa usein lähtöajatuksena on taiteen keinoin vaikuttaa ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen. Taide kuitenkin on kaikkien perusoikeus, eikä erityistaidetoimintaa pitäisi perustella pelkästään hyvinvointinäkökulmalla. Taiteella voi olla monia arvoja ja päämääriä, eivätkä ne poissulje toisiaan. Erytystaidetoiminta olisikin hyvä nähdä kokonaisuutena, jolla on useita rinnakkaisia ja päällekkäisiä arvoja. (Haveri, 2022, ss. 33—34)

Erytystaidetoiminnan kehittäminen ja Kettukin toiminta perustuvat verkostotoimijuuteen. Kettuki ylläpitää maanlaajuista erityistaidetoiminnan verkostoa ja neuvoo ja auttaa sen jäseniä sekä antaa asiantuntija-apua, toimii tietopankkina ja tiedottaa tapahtumista. Kettuki myös pyrkii vaikuttamaan päättäjiin ja edistämään esimerkiksi tiedottein ja tempauksin erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden oikeutta ja mahdollisuutta tehdä taidetta. (Kettuki, n.d.-c)

Aiemmin erityistaidetoiminnassa tuotetusta taiteesta saatettiin puhua erityistaiteena. Erityistaide termin ongelmana oli kuitenkin se, että sillä eriteltiin erityistaide muusta taiteesta, eikä edistetty yhdenvertaisuutta. Erityistaide termin käyttämistä ei enää suositella ja varsinkin teokset ja taiteilijat on parempi jättää ilman etuliitteitä ja tarvittaessa puhua erityistaidetoiminnasta tai tuetusta taiteen tekemisestä. Sama koskee outsider-taidetta, käsite kuitenkin viittaa ulkopuolisuuteen, joten olisi hyvä välttää sen liittämistä suoraan taiteilijaan, vaan puhuttaisiin outsider-taiteesta vain kattokäsitteenä tai taidemuotona. (Haveri, 2016, ss. 25—27; Haveri, 2022, ss. 19—20)

Täysin ilman erityiseen tukeen viittaavia käsitteitä, erityistaidetoiminta ja siellä tehty taide jäisivät helposti liian vähälle huomiolle. Käsitteillä voidaan kuitenkin luoda ja vahvistaa yhteisöjä ja tuoda aiheesta kiinnostuneet taiteen äärelle. Monesti erityistaidetoiminnan kentällä on tärkeää tuoda ilmi, millaisessa kontekstissa taide on syntynyt ja millaista tukea ja resursseja taidetoiminta vaatii toteutuakseen. (Haveri, 2022, s. 18)

4 Hyvinvointi

Lähestyn hyvinvoinnin käsitettä Allardtin tarvelähtöisen hyvinvointiteorian kautta ja jatkan Hirvilammin siitä jalostamaan HDLB-malliin. Molemmissa teorioissa hyvinvoinnilla nähdään monia ulottuvuuksia pelkän materiaalsen hyvinvoinnin lisäksi. Opinnäytetyön on tarkoitus tutkia taiteen merkityksiä ja hyvinvointivaikutuksia, jolloin hyvinvoinnin käsitettä on tarpeen avata ja pohtia, mitä se tarkoittaa juuri tässä tutkimuksessa. Hyvinvoinnin alla on määritelty myös koetun hyvinvoinnin käsitettä.

Hyvinvointi on laaja ja moniulotteinen ilmiö. Hyvinvointitutkimuksen peruskysymyksenä kuitenkin on aina, mikä ja mitä on hyvä elämä. Hyvä elämä saattaa olla hyvinkin erilainen erilaisissa kulttuureissa ja joidenkin mielestä hyvää elämää ei voida edes määritellä. Toisten mielestä taas hyvälle elämälle on yhteinen perusta kulttuurista tai paikasta riippumatta, joka kumpuaa ihmisille yhteisistä henkisen autonomian ja terveyden tarpeista. (Saari, 2011a, ss. 9—12)

THL:n (4.9.2020) mukaan hyvinvointia kuvataan usein terveyden, materiaalisen hyvinvoinnin ja koetun hyvinvoinnin eli elämänlaadun ulottuvuuksilla. Yksilön hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä ovat sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttaminen, onnellisuus ja sosiaalinen pääoma. Hyvinvointi ei ole vain yksilön hyvinvointia, vaan myös yhteisön hyvinvointi vaikuttaa yksilöihin.

Hirvilammin (2015, s. 29) mukaan Maslow (2011) ajattelee, ”että ihmisen elämän päämäärä on itsensä toteuttaminen eli se, että ihminen voi elää täyttä elämää ja hänestä voi tulla kaikkea sitä, mikä on hänelle mahdollista.” Ihmisen hyvinvointi onkin hyvin moniulotteinen ”kaikki ihmisen elämän ulottuvuudet sisältävä ilmiö”, joka ymmärretään hyvin nykypäivän hyvinvointitutkimuksissa (Hirvilammi, 2015, s. 32).

4.1 Having – Loving – Being

Allardt (1976, ss. 21—31) lähestyy hyvinvoinnin käsitettä tarpeiden ja arvojen kautta. Hän kuvaa hyvinvointia tilaksi, jossa keskeiset tarpeet tulee tyydyttyiksi. Yhteiskunnassa sillä hetkellä yleisesti vallitsevat arvot määrittelevät osaltaan ihmisten tarpeita ja vaikuttavat näin hyvinvoinnin määrittelyyn. ”Allardtille hyvinvointi ei ole vain rationaalisia valintoja, vaan myös sosiaalisista tarpeista nousevia pyrkimyksiä” (Uusitalo & Simpura, 2022, s. 44).

Allardt (1976, ss. 32—33) myös erottelee käsitteet hyvinvointi ja onnellisuus sekä elintaso ja elämänlaatu. Hyvinvointia voidaan määritellä tarvekäsitteen avulla, mitä paremmin perustarpeet tyydyttyvät, sitä parempaa hyvinvointi on. Kun taas onnellisuus on aina jokaisen subjektiivinen kokemus, jonka asteen he itse määrittelevät. Hyvinvointi on pysyvämpää kuin onni. Onni on hetkellisempää ja katoavaisempaa. Hyvinvoinnin muutoksiin yleensä on määriteltävissä jokin ulkoinen tai erityinen syy, toisin kuin onnen muutoksiin. Elintaso koostuu aineellisista resursseista, kuten tuloista, asunnosta ja työllisyydestä. Elämänlaatua kuvataan inhimillisten suhteiden laadulla, jotka pitävät sisällään esimerkiksi sosiaalisia ja itsensä toteuttamisen tarpeita. Elintaso ja elämänlaatua voidaan kuitenkin molempia tutkia joko objektiivisesti tai subjektiivisesti. Alla on Allardtin ristiintaulukointi tästä käsitteiden nelikentästä (Kuva 1).

Kuva 1. Käsitteiden nelikentän ristiintaulukointi (Allardt, 1976, s. 33).

	Hyvinvointi	Onnellisuus
Elintaso	Aineellisiin ja persoonattomiin resursseihin perustuva tarpeentyydytys	Subjektiiiset tunteet ja kokemukset yksilön materiaalisista ja ulkoisista elinehdoista
Elämänlaatu	Ihmisten välisiin, ihmisen ja yhteiskunnan sekä ihmisen ja luonnon suhteisiin perustuva tarpeentyydytys	Subjektiiiset tunteet ja kokemukset suhteessa ihmisiin, luontoon ja yhteiskuntaan

Ihmisillä on erityyppisiä tarpeita ja Allardt on luokitellut ne kolmeen eri luokkaan.

Ensimmäisenä on tarpeet, joiden tyydyttyminen määritellään ”yksilön omistamien ja hallitsemien resurssien avulla” ja muodostavat **Elintason-** eli *Having*-luokan. Toisena on tarpeet, joiden tyydyttyminen määräytyy sen perusteella, ”kuinka ihminen käyttäytyy suhteessa muihin ihmisiin”. Näistä tarpeista muodostuu **Yhteisyysuhteiden-** eli *Loving*-luokka. Kolmantena on **Itsensä toteuttamisen-** eli *Being*-luokka, jossa tarpeiden tyydyttyminen määräytyy sen mukaan, ”mitä ihminen on suhteessa yhteiskuntaan.” (Allardt, 1976, ss. 37–38)

Elintaso – Having

Kun tutkitaan hyvinvointia, Allardt (1976, ss. 39, 41; ks. myös Uusitalo & Simpura, 2022, s. 29) pitää järkevänä lähteä liikkeelle enemmän tarpeiden tyydyttämiseen tarvittavista toimintaresursseista kuin varsinaisista fysiologisista tarpeista, kuten ravinnosta, lämmöstä ja turvallisuudesta. Sosiaaliset olosuhteet ja yhteiskunnan tilanne vaikuttavat siihen, millaisia resursseja on kulloinkin käytettävissä. Elintaso pidetään hyvinvoinnin kannalta ensisijaisena, mutta Allardt kuitenkin kyseenalaistaa esimerkiksi Maslowin (1943) tarvehierarkian, jossa ylemmän tason tarpeita, kuten itsensä toteuttamista, pyritään tyydyttämään vasta, kun alemmat perustarpeet on tyydytetty. Vaikka elintaso olisikin liian alhainen, ihminen voi silti pyrkiä tyydyttämään rakkauden ja hellydentarpeitaan. Allardtin

tutkimuksessa elintason osatekijöitä ovat tulot, asumistaso, työllisyys, koulutus ja terveys (Allardt, 1976, s. 50). Vaikka elintaso voidaan nähdä ensisijaisena hyvinvoinnin kannalta, tässä opinnäytetyössä keskitytään kuitenkin enemmän yhteisyyssuhteiden ja itsensä toteuttamisen osa-alueisiin.

Yhteisyyssuhteet – Loving

Ihmisillä on tarve kuulua sosiaalisten suhteiden verkostoon, jossa voidaan ilmaista välittäminen ja rakkaus. Ihmiset tahtovat tulla rakastetuiksi, olla pidettyjä ja huolenpidon kohteena ja yhtä lailla puolestaan rakastaa ja pitää huolta muista. Suhteet, joissa hellyys ja rakkaus toteutuvat molempiin suuntiin, ovat symmetrisiä, jolloin voidaan puhua yhteisyydestä. Yhteisyys taas on tärkeä resurssi, jonka avulla yksilöt toteuttavat muita arvoja. Yhteisyyden puute ja syrjintä voivat helposti johtaa mielenterveyden häiriöihin tai sosiaalisiin ongelmiin. Joskus yhteisyys aiheuttaa muiden sulkemista ulkopuolelle, mikä myös osaltaan on ongelmallista. (Allardt, 1976, ss. 44—45; ks myös Uusitalo & Simpura, 2022, ss. 29—30)

Yhteisyyssuhteiden osatekijöitä ovat paikallisyhteisyys, perheyhteisyys ja ystävyyssuhteet. Yhteisyyden osatekijät perustuvat ihmisten välisiin suhteisiin ja ne voidaan nähdä kollektiivisina resursseina, muiden osatekijöiden kohdistuessa yksilöiden tarpeisiin. Allardt myös toteaa, että yhteisyyssuhteita tutkiessa, olisi pitänyt paremmin huomioida muunkinlaisia yhteisyyssuhteita, kuten organisaatio- ja järjestöjäsenyydet, joilla on myös nykymaailmassa suuri merkitys ihmisten yhteisyydelle. (Allardt, 1976, ss. 50—51).

Itsensä toteuttamisen muodot – Being

Itsensä toteuttamisen muotojen osatekijöitä ovat arvonanto, korvaamattomuus, poliittiset resurssit ja mielenkiintoinen vapaa-ajan toiminta (Allardt, 1976, s. 50). Arvonanto liittyy yksilölliseen kunniaan ja kunnioitukseen. Kaikki ihmiset varmasti haluavat osakseen kunnioitusta ja arvonantoa heidän asemastaan riippumatta. Arvonanto sitoutuu kuitenkin aina jotenkin sosiaaliseen asemaan. Korvaamattomuuden osatekijällä tarkoitetaan sitä, että ihminen nähdään persoonana ja yksilönä, jolloin hänet on vaikeampi korvata. Jos mahdollisuus poliittiseen osallistumiseen tai mielekkääseen vapaa-ajan tekemiseen puuttuu, ihminen helpommin eristäytyy ja jättää esimerkiksi vaikuttamatta. ”**Tekeminen** on itsensä toteuttamisen edellytys ja myös pohjoismaisissa yhteiskunnissa tärkeä hyvinvointiarvo.”

Poliittisiksi resursseiksi voidaan lukea mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämään ja poliittisiin päätöksiin sekä saada ongelmansa käsitellyiksi. Itsensä toteuttamisen vastakohtana pidetään vieraantumista, jolloin inhimilliset suhteet nähdään vain hyödyn kannalta. (Allardt, 1976, ss. 46—49) Uusitalo ja Simpura kuvaavat vieraantumisen käsitettä seuraavasti:

Itsensä toteuttamisen vahva puuttuminen ilmenee vieraantumisena. Vieraantunut ihminen ei ole oma itsensä suhteessa yhteiskuntaan, maailmaan ja luontoon, vaan osa, jonka merkityksen ovat määritelleet hänen ulkopuolellaan olevat tekijät. (Uusitalo & Simpura, 2022, s. 29)

4.2 HDLB-malli

Tuuli Hirvilampi on kehittänyt Allardtin hyvinvointiteorian pohjalta HDLB-mallin, jossa **Having**, **Loving** ja **Being** täydentyvät **Doing**-ulottuvuudella. Allardt itsekin pohti aikoinaan Doing-ulottuvuuden lisäämistä hyvinvointiteoriaansa, mutta ei koskaan tehnyt tätä lisäystä (Uusitalo & Simpura, 2022, s. 40). HDLB-mallin ulottuvuudet sisältävätkin monin osin samoja elementtejä kuin Allardtin alkuperäinen teoria, mutta Hirvilampi on päivittänyt niitä ja ottanut kestäväen hyvinvoinnin osaksi ulottuvuuksia (Hirvilampi, 2015, ss. 66—67). Siksi haluankin tuoda myös Hirvilammin hyvinvointimallin esille työssäni, koska taiteen tekeminen ja sen hyvinvointivaikutukset sisältyvät nimenomaan Doing-ulottuvuuteen ja koen, että kestävyys on erottamaton osa ihmisten hyvinvointia ja se tulisi ottaa kaikessa toiminnassa huomioon.

HDLB-mallissa **Having** kuvaa kohtuullista elintasoja, jonka välttämättömiksi resursseiksi Hirvilampi määrittelee taloudellisen toimeentulon, asunnon, energian ja peruskulutushyödykkeet. Hänen mukaansa ”elintason toteutumista ja sen kestävää tasoa tulisi selvittää myös luonnonvarojen kulutuksen näkökulmasta,” mitä ei juurikaan tarkastella hyvinvointitutkimuksissa. **Doing**-ulottuvuus merkitsee mielekästä ja vastuullista toimintaa, joka pitää sisällään, ansiotyön, kotityöt, sosiaalisen ja poliittisen toiminnan, koulutuksen ja oppimisen, harrastustoiminnan ja luonnossa toimimisen. Kestäväen hyvinvoinnin mukaisesti toiminnan tulisi olla oikeudenmukaista ja ympäristövaikutukset huomioivaa. **Loving** eli merkitykselliset suhteet sisältävät ihmissuhteiden lisäksi myös ihmisen ja luonnon välisen

suhteen. ”Kestävän hyvinvoinnin teoriassa yhteisyysuhteisiin on oleellista liittää perinteisten lähiyhteisöjen lisäksi kaikki muut maapallon ihmiset, eliölajit ja tulevat sukupolvet,” koska nykymaailmassa ihmiset ovat konkreettisesti yhteydessä maapallon toisella puolella asuviin ihmisiin ja ilmiöihin. **Being** on elävää läsnäoloa, tila, jossa yksilö on yhteydessä omiin tarpeisiinsa ja kokemuksiinsa. HDLB-mallissa Being-ulottuvuus käsitetään henkisen hyvinvoinnin ja kasvun alueena ja se korostaa inhimillistä kasvua ja itsensä toteuttamista sekä sisältää myös fyysisen terveyden. (Hirvilammi, 2015, ss. 67–70) Kuvassa 2 Hirvilammi on jäsentänyt hyvinvoinnin kannalta oleelliset osatekijät erilaisiksi resursseiksi, toiminnan muodoiksi, yhteyksiksi ja olemisen muodoiksi (Hirvilammi, 2015, s. 70).

Kuva 2. Hyvinvoinnin osatekijät ulottuvuuksittain (Hirvilammi, 2015, s. 70).

4.3 Koettu hyvinvointi

Objektiivista hyvinvointia mitataan usein rahan tai jonkin muun määrällisen suureen kautta, kun taas koettua hyvinvointia mitataan ihmisen oman subjektiivisen arvion perusteella.

”2000-luvulla koettu hyvinvointi on noussut hyvinvointitutkimuksen valtavirtaan.”

Onnellisuustutkimuksen mukaan myös koettua hyvinvointia voidaan vertailla, sillä ihmiset tietävät mitä onnellisuus ja tyytyväisyys on, vaikka eivät sitä ehkä aina osakaan ilmaista.

(Saari, 2011b, ss. 33–38) Koetun hyvinvoinnin mittaamiseen käytetään usein elämänlaatua, johon vaikuttavat esimerkiksi terveys, materiaallinen hyvinvointi, ihmissuhteet, omanarvontunto ja mielekäs tekeminen (THL, 2020).

Koettu hyvinvointi on sidoksissa muun väestön elintason, korkeampi elintaso muihin nähden kasvattaa koettua hyvinvointia. Tästä syystä talouskasvu itsessään ei välttämättä suoraan lisää koettua hyvinvointia, koska muidenkin elintason nousee samassa suhteessa. Tutkimuksissa on havaittu eriarvoisuudesta johtuvan statusvertailun vähentävän onnellisuutta. Onnellisuus kytkeytyykin myös yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen. (Saari, 2011b, ss. 41–42)

Saaren (2011b, ss. 45–46) mukaan Riihinen (2002) on kehittänyt hyvinvointiteoriaa, jossa subjektiivinen elämänlaatu koostuu objektiiviseen elämänlaatuun tyytyväisyydestä, rakkaudesta, ystäväisyydestä, tiedosta ja ymmärryksestä ja kykyjen kehittämisestä eli kasvusta ja itsensä toteuttamisesta. Toisin sanoen objektiivinen ja subjektiivinen hyvinvointi muodostavat kokonaisuuden, jossa ne vaikuttavat toisiinsa.

5 Taiteen hyvinvointivaikutukset

Kulttuurin ja taiteen hyvinvointivaikutuksia on tutkittu paljon ja taiteella on todettu olevan paljon positiivisia vaikutuksia hyvinvoinnin eri osa-alueisiin. Taiteella on suuri vaikutus ihmisten onnellisuuden ja tyytyväisyyden tunteisiin. Taiteen avulla voidaan hallita stressin tunnetta ja tuoda iloa elämään, jolloin samalla voidaan vähentää masennusta ja vaikuttaa positiivisesti mielenterveyteen. (Laitinen, 2017, ss. 27–28, 30) Toisaalta, vaikka taide tuottaakin paljon tärkeitä hyötyjä, eivät nämä hyödyt silti ole ensisijainen syy taiteen tekemiselle tai kulttuuritoimintaan osallistumiselle (Honkala & Laitinen, 2017).

Kulttuuristen oikeuksien näkökulmasta ei ole merkityksellistä, pystytäänkö taiteen positiiviset vaikutukset hyvinvoinnille todentamaan – oikeus kulttuuriin ja taiteeseen kuuluu normatiivisesti kaikille osana inhimillisiä perusoikeuksia. (Laitinen, 2017, s. 37)

WHO on julkaissut kattavan raportin taiteen ja terveyden yhteyksistä. Alla on raportissa esitetty looginen malli (kuva 3.), jossa vasemmalla on taiteisiin liittyviä terveyttä edistäviä komponentteja, keskellä on näistä syntyvät vasteet ja oikealla saavutetut tulokset. Komponentteja ovat esimerkiksi aistien aktivointi, mielikuvituksen käyttö, tunteiden

herättäminen, sosiaalinen vuorovaikutus, kognitiivinen stimulointi, fyysinen toiminta ja esteettinen osallisuus. Näistä taiteeseen linkittyvistä komponenteista voi syntyä psykologisia, fysiologisia, sosiaalisia ja käyttäytymiseen liittyviä vasteita. Psykologiset vasteet voivat olla esimerkiksi parempaa tunteiden säätelyä, selviytymiskeinojen kehittymistä ja minäpystyvyyden vahvistumista. Fysiologisia vasteita on esimerkiksi matalampi stressihormonivaste, tehostunut immuunitoiminta ja korkeampi sydän- ja verisuonireaktiivisuus. Sosiaalisia vasteita voi olla esimerkiksi vähentynyt yksinäisyys ja eristäytyneisyys, parantunut sosiaalinen tuki ja kehittyneemmät sosiaaliset taidot. Käyttäytymisen vasteita taas voivat olla esimerkiksi lisääntynyt liikunta, terveellisempien elämäntapojen omaksuminen ja taitojen kehittyminen. Näistä komponenteista ja vasteista syntyy taiteen mahdollisuudet terveyden edistämiseen ja sairauksien ennaltaehkäisyyn sekä sairauksien hoitoon ja hallintaan. (Fancourt & Finn, 2019; ks. myös Taikusydän, 2019)

Kuva 3. Looginen malli taiteen ja terveyden yhteyksistä (Fancourt & Finn, 2019, s. 3).

5.1 Taiteen vaikutukset terveyteen

Taiteisiin osallistuvat ihmiset elävät todennäköisemmin terveellisempää elämää syöden terveellisesti ja pysymällä fyysisesti aktiivisina, riippumatta heidän sosioekonomisesta asemastaan tai sosiaalisesta pääomastaan (Fancourt & Finn, 2019, s. 15). Kulttuurin ja

taiteen on havaittu vaikuttavan eliniän odotteeseen, pitkäikäisyyteen, yleiseen elämään tyytyväisyyteen ja koettuun terveyteen (Laitinen, 2017 s. 29). Taiteen vaikutuksia terveyteen on tutkittu sekä terveydenhoidon että arkielämän ympäristöissä. Sen vaikutuksia on tutkittu mm. ennaltaehkäisyssä, perusterveydenhuollossa, pitkäaikaissairauksien hoidossa ja kuntoutuksessa ja todettu sillä olevan positiivisia vaikutuksia kaikissa näissä konteksteissa. Vaikutuksia on tutkittu myös erityisillä kohderyhmillä ja ikäryhmillä sekä suhteessa esimerkiksi erilaisiin sairauksiin. Kliinisissä ympäristöissä taide on mm. parantanut hoitotuloksia, vähentänyt fyysisiä ja psykologisia oireita ja esimerkiksi kipulääkkeiden tarvetta. Taiteen avulla voidaan vähentää stressiä ja ahdistusta sekä auttaa kivun sietämisessä ja sairauteen suhtautumisessa sekä kuntoutumisessa. (Laitinen, 2017, ss. 27–28; ks. myös Fancourt & Finn, 2019, ss. 34–36)

Tanssin vaikutuksia esimerkiksi Parkinsonin tautiin on tutkittu ja sen on todettu parantavan tasapainoa, motoriikkaa ja elämänlaatua (Laitinen, 2017, s, 28; Fancourt & Finn, 2019, s. 42). Tanssin on myös todettu olevan hyvin tehokasta vähentämään kehon rasvapitoisuutta, parantamaan kehonkoostumusta ja lihasten toimintaa sekä laskemaan esimerkiksi kolesterolia (Fancourt & Finn, 2019, s. 16). Tanssin vaikutukset eivät ole pelkästään fyysisiä, vaan se tarjoaa myös taiteellista, emotionaalista, sosiaalista ja älyllistä stimulaatiota. (Laitinen, 2017, s. 28)

Musiikin kuuntelu voi neurologisilla potilailla lisätä keskittymiskykyä, parantaa mielialaa ja muistin toimintaa ja vähentää sekavuutta ja ahdistuneisuutta. Musiikin kuuntelun ja laulamisen on havaittu auttavan myös dementiaa sairastavia muun muassa parantamalla episodista muistia, kognitiota, mielialaa, huomiokykyä ja elämänlaatua. Laulaminen lisää muun muassa fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia ja vaikuttaa positiivisesti sosiaaliseen aktiivisuuteen. Musiikki vaikuttaa aivoihin laaja-alaisesti ja sillä on positiivisia vaikutuksia aivojen toimintaan ja rakenteeseen. (Laitinen, 2017, ss. 28–29)

5.2 Taide parantaa sosiaalista hyvinvointia ja lisää osallisuutta

Tutkimuksissa on havaittu taiteen ja kulttuurin mahdollisuudet osallisuuden lisääjinä, syrjäytymisen ehkäisijöinä ja yksinäisyyden lieventäjinä. Taide auttaa vahvistamaan yhteisöjä

ja yhteisöllisyyden kokemusta ja lisää joukkoon kuulumisen tunnetta. Taiteen avulla voidaan myös luoda tiiviimmiksi ja turvallisemmiksi koettuja yhteisöjä. (Laitinen, 2017, s. 32; Haveri, 2016, s. 22; Laitinen, 2017a; Fancourt & Finn, 2019, s. 9)

Esimerkiksi osallistava ja yhteisöllinen taidetoiminta voi lisätä sosiaalista vuorovaikutusta ja sosiaalista tukea sekä tarjota osallistujille kokemuksia kuulluksi ja arvostetuksi tulemisesta. (Laitinen, 2017, s. 32; Laitinen, 2017a) Taiteellinen toiminta voi auttaa oppimaan ja kehittämään sosiaalisia taitoja, se voi tarjota mahdollisuuksia saada tukea ja laajentaa verkostoja ja lisätä luottamusta muihin (Laitinen, 2017, s. 32). Varsinkin musiikki tuo ihmisiä yhteen ja mahdollistaa nopeamman sosiaalisen yhteyden, kuin muut sosiaaliset aktiviteetit. Musiikki auttaa myös äitejä ja vauvoja muodostamaan paremman yhteyden. (Fancourt & Finn, 2019, s. 9) Taidetoiminta voi myös auttaa ymmärtämään paremmin niin omia kuin muidenkin uskomuksia, arvoja, tapoja ja tottumuksia sekä tarjota onnistumisen kokemuksia. (Laitinen, 2017, s. 32) Ryhmämuotoinen taidetoiminta vaikuttaa positiivisesti esimerkiksi minäkuvaan ja sosiaalisen osallisuuden tunteeseen (Fancourt & Finn, 2019, s. 9).

Taide tuo yhteen erilaisia ihmisiä erilaisista kulttuureista ja ikäryhmistä ja lisää näin kulttuurien ja sukupolvien välistä ymmärrystä sekä erilaisuuden arvostamista ja empatiaa. (Laitinen, 2017, s. 32; Fancourt & Finn, 2019, s. 9) Taiteellinen toiminta voi antaa mahdollisuuden ilmaista itseään ja jakaa kokemuksiaan ja tunteitaan turvallisesti koetussa tilassa. Taide voi myös parantaa vuorovaikutusta ja mahdollistaa kommunikoinnin muutenkin kuin verbaalisesti ja riippumatta kognitiivisista kyvyistä. Taiteelliseen toimintaan voi monen olla helpompi lähteä mukaan, vaikka muuten olisikin vaarassa jäädä palvelujen ulkopuolelle. (Laitinen, 2017, ss. 32–33) Taiteen avulla voidaan myös lisätä ymmärrystä tuntemattomista asioista ja ihmisistä sekä kulttuureista ja vähentää ennakkoluuloja ja syrjintää. (Laitinen, 2017, s. 33; Fancourt & Finn, 2019, s. 10)

5.3 Taiteen vaikutukset mielen hyvinvointiin ja elämänlaatuun

Taiteella ja taiteellisella toiminnalla on tutkitusti positiivisia vaikutuksia koettuun elämänlaatuun, mielenterveyteen ja mielen hyvinvointiin sekä onnellisuuteen (Laitinen, 2017b; Laitinen, 2017, s. 30). Taiteiden on havaittu lisäävän tunteita merkityksellisyydestä,

hallinnasta, riippumattomuudesta ja tarkoituksesta elämässämme (Fancourt & Finn, 2019, s. 21). Taide voi tuoda elämään iloa ja rentoutusta sekä onnellisuuden ja tyytyväisyyden tunteita. Taide voi myös vähentää masennuksen ja ahdistuksen oireita ja sitä voidaan käyttää tunteiden ja mielialojen säätelyyn. ”Taiteelliseen toimintaan osallistumisella on osoitettu olevan positiivisia vaikutuksia mm. itseluottamukseen, itsetuntoon ja itsensä hyväksymiseen.” Esimerkiksi kuorossa laulaminen tai muu ryhmämuotoinen musiikkitoiminta voi vaikuttaa positiivisesti mielialaan ja itsevarmuuteen sekä luoda merkityksellisyyden kokemuksia ja vahvistaa arvokkuuden tunnetta. Muutenkin yhteisöllinen taidetoiminta voi parantaa itsetuntemusta ja tunteiden ymmärtämistä ja vaikuttaa tunteeseen vastavuoroisuudesta ja sosiaalisesta tuesta. Taiteen keinoin voidaan vähentää stressiä ja lisätä stressin sietoa sekä resilienssiä. (Laitinen, 2017, s. 30; ks. myös Fancourt & Finn, 2019, ss. 21–23, 30)

Taiteellisella toiminnalla on todettu olevan vaikutusta myös yksilön elämänhallinnan ja toimintakyvyn paranemisessa. Autonomian ja oman elämänhallinnan tunteet, kyky päätöksentekoon ja selviytyminen muuttuvissa elämäntilanteissa on vahvistunut taidetoimintaan osallistumisen myötä. Taidetoiminta voi vaikuttaa positiivisesti myös toimijuuteen ja toimijuuden tunteeseen. Taiteellinen toiminta voi antaa myös voimaantumisen tunteita kuten, omien vahvuuksien tunnistamista, luottamusta omiin kykyihin sekä tunnetta tilanteiden ja ympäristön paremmasta hallinnasta. (Laitinen, 2017, ss. 30–31)

Taiteellisen toiminnan on havaittu vaikuttavat positiivisesti henkilökohtaiseen kasvuun ja identiteetin rakentumiseen, erityisesti elämän muutos- tai murroskohdissa. ”Taide voi tukea kriiseistä ja elämänmuutoksista selviytymistä; taiteellisen toiminnan kautta voi tarjoutua mahdollisuus korjaaviin ja vahvistaviin kokemuksiin.” Taidetta käytetään myös arjessa selviytymisstrategiana. Varsinkin musiikkia käytetään mielialan parantamiseen ja kontrollointiin, tunteiden käsittelyyn, lohdutukseen, palautumiseen, rauhoittumiseen ja stressin ja väsymyksen poistoon. Taidetoiminta auttaa käsittelemään huolia, ajatuksia ja pelkoja ja unohtamaan elämän haastavat asiat edes hetkeksi. (Laitinen, 2017, s. 31) Taiteet voivat toimia vaikean masennuksen hoidossa täydentävänä tukena etenkin taideterapian

muodossa. Taideterapian on todettu kohentavan kokonaistilaa ja vähentävän oireita, masennusta ja ahdistusta. (Fancourt & Finn, 2019, s. 31)

Vaikka taiteella ja kulttuurilla on raportoitu olevan positiivisia vaikutuksia elämänlaatuun ja onnellisuuteen, eivät tulokset ole kuitenkaan yksiselitteisiä. Syy-seuraussuhdetta ei ole pystytty osoittamaan, eikä ole varmaa johtuuko hyvä elämänlaatu taiteisiin ja kulttuuriin osallistumisesta, vai lisääkö hyvä elämänlaatu osallistumista. (Laitinen, 2017, s. 32)

Autismikirjon ihmisillä musiikki- ja taideterapia voivat parantaa kommunikointia kuten sosiaalisen vuorovaikutuksen taitoja, aistien havaintokykyä ja kieltä. Musiikki luo välillisen kielen metaforineen ja kielellisine rakenteineen, taiteen tekeminen mahdollistaa symbolien ja kehonkielen käyttämisen, jotka auttavat autismikirjon lapsia ja nuoria sosiaalistumaan ja kommunikoimaan. Musiikin ja taiteen on havaittu myös auttavan autistisia lapsia tunteiden ilmaisussa, tunnistamisessa, ymmärtämisessä ja käsittelyssä. (Fancourt & Finn, 2019, s. 38)

5.4 Taiteen vaikutukset oppimiseen

Taiteellinen toiminta voi opettaa taiteen tekemisen ja ymmärtämisen lisäksi itseilmaisua, tunnetaitoja ja vuorovaikutuskykyä ja se voi myös kehittää kognitiivisia kykyjä ja parantaa koulussa ja työssä menestymistä. Erityisesti lapsilla ja nuorilla taide- ja kulttuuritoiminnan on havaittu parantavan luovaa ja kriittistä ajattelua, ongelmanratkaisukykyä, tietojen käsittelyä ja päätöksentekoa sekä kielenkehitystä ja matemaattisia taitoja. (Honkala, 2018)

Taidetoimintaan osallistuminen voi tutkimusten mukaan opettaa esimerkiksi positiivista käytöstä, empatiaa, kärsivällisyyttä, toisten arvostusta, erilaisuuden ymmärrystä, sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ymmärtämistä, keskittymistä, sinnikkyyttä ja yhteistyötaitoja. ”Erityisesti vammaisille ja erityistä tukea tarvitseville henkilöille taiteellinen toiminta voi opettaa uudenlaista itsetuntoa ja käsitystä itsestä ja sitä kautta vaikuttaa ystävyssuhteisiin sekä vuorovaikutustaitojen kehittymiseen.” (Honkala, 2018) Taide voi myös tukea oppimistaitoja, johtuen parempaan kykyyn selviytyä uudesta tiedosta, tehostuneeseen symboliseen ajatteluun ja mielikuvituksen kehittymiseen (Fancourt & Finn, 2019, s. 39).

Taide ja erityisesti musiikki on tärkeässä roolissa lasten kielen kehityksessä. Musiikki auttaa myös kuulon kehittämisessä ja lukemaan oppimisessa. Teatteritoiminta tai kuvakirjojen lukeminen voi kehittää lasten verbaalisia kommunikointitaitoja. Taidetoiminta voi tehostaa lapsen kehitystä ja parantaa valmiutta kouluun. Taiteet lisäävät lapsilla ja nuorilla luovuutta sisältäen itsenäisyyttä, kyvykkyyttä ja yhteenkuuluvuutta, jotka puolestaan vähentävät riskiä käyttäytymisen ja sopeutumisen ongelmiin nuoruudessa. (Fancourt & Finn, 2019, 12–14)

5.5 Taiteen muut vaikutukset

Taide luo mahdollisuuksia vaikuttaa ja se voi olla viestintäkeino niille, joilta puuttuvat sanat (Haveri, 2016, s. 22). Taide antaa mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elinympäristöön ja samalla omassa elinympäristössä oleva taide vaikuttaa ihmisten hyvinvointiin (Laitinen, 2017, s. 35). Taiteita voidaan käyttää myös traumojen hoidossa. Tutkimuksissa on havaittu taiteen hyötyjä esimerkiksi surun ja traumaperäisen stressihäiriön käsittelyssä. (Fancourt & Finn, 2019, s. 32) Taiteen avulla voidaan lisätä ymmärrystä terveydestä ja parantaa terveydenhuollon ammattilaisten kliinisiä taitoja ja kommunikointia (Fancourt & Finn, 2019, s. 26).

Kulttuurin ja taiteen keinoin voidaan vaikuttaa ihmisten hyvinvointiin myös laajemmalla yhteiskunnallisella tasolla, esimerkiksi vaikuttamalla talouteen kulttuuriturismina ja alueiden kehittämisenä. Voidaan vaikuttaa positiivisesti myös ympäristöön, jolloin taiteen ja kulttuurin avulla voidaan lisätä tietoa, tarjota esikuvia ja vaihtoehto kestävään kulutukseen. Kulttuurinen kestävyys on myös olennainen osa kulttuuria ja taidetta, ja se pitää sisällään kulttuurin roolit kestävässä kehityksessä, kulttuuriperinnön ja -identiteetin sekä kulttuurien moninaisuuden ja ymmärryksen. (Honkala & Laitinen, 2017)

6 Aikaisemmat tutkimukset

Aikaisemmista tutkimuksista nostan ensimmäisenä esille Johanna Penttisen (2007) opinnäytetyön, jonka tutkimustehtävä on ollut hyvin samankaltainen tämän opinnäytetyön tutkimukseen verrattuna. Synnöve Jokelainen (2019) on kehittänyt opinnäytetyössään taidestudiotoimintamallia ja samalla tutkinut taidetoiminnan vaikutuksia taiteilijoille. Sue

Laitainen (2020) on tutkinut opinnäytetyössään taidestudiotoiminnan merkityksiä erityistä tukea tarvitseville taiteilijoille. Eero Haapamäki (2022) tutki tuoreessa opinnäytetyössään kehitysvammaisten taiteen tekijöiden kokemuksia taiteen tekemisestä ja taiteen ohjauksesta. Jonna Piipponen-Karkulowskin (2010) pro gradu -tutkielman tavoitteena on ollut selvittää, millaisia merkityksiä kehitysvammaisten kuvataideharrastukseen liitetään.

Taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutusten näkökulmasta nostin aiempiin tutkimuksiin Liisa Laitisen (2017) Vaikuttavaa? Taiteen hyvinvointivaikutusten tarkastelua -kirjallisuuskatsauksen, joka antaa kattavan kuvan taiteen hyvinvointivaikutuksista sekä Daisy Fancourt ja Saoirse Finnin (2019) kirjoittaman ja WHO:n julkaiseman laajan raportin kulttuurin ja taiteen vaikutuksista terveyteen ja hyvinvointiin.

Taiteen yleisistä hyvinvointivaikutuksista löytyy paljon aiempaa tutkimusta ja tietoa. Hieman vähemmän on tutkittu taidetoiminnan vaikutuksia erityistä tukea tarvitseville. Penttinen (2007) on tutkinut opinnäytetyössään kuvataidetoiminnan merkityksiä kehitysvammaisille heitä haastatellen ja tutkimus on hyvin lähellä tämän tutkimuksen tehtävää. Hän on lähestynyt aihetta melko laajasti ja esittänyt lukuisia kysymyksiä esimerkiksi taiteen merkityksestä ja sen tuomista ajatuksista, ideoiden lähteistä, ajatuksia omista taidoista, vammaisuuden vaikutuksista taiteen tekemiseen, saadusta palautteesta ja hyvän ohjauksen määrittelystä. Hänen tutkimuksensa mukaan taiteen tekeminen oli tärkeää haastatelluille, ja he olivat tyytyväisiä omiin töihinsä ja kokivat itsensä taiteilijoiksi. Yhdessä tekeminen oli tärkeää, eikä kukaan halunnut tehdä taidetta yksin.

Jokelainen (2019) on kehittänyt opinnäytetyössään taidestudiotoimintamallia, ”joka on laatusuositus taidestudiotoiminnan toteuttamisesta osana vammaispalveluiden osallisuutta ja työllistymistä edistävää toimintaa”. Opinnäytetyön osana hän on tutkinut, millaisia vaikutuksia taidestudiotoiminnalla on erityistä tukea tarvitsevan taiteilijan elämään. Jokelaisen mukaan taidestudiotoiminta luo mahdollisuuden ammatinharjoittamiseen ja jatkokouluihin, vahvistaa itsetuntoa, lisää terveyttä ja hyvinvointia, vahvistaa sosiaalista osallisuutta ja sosiaalisia taitoja sekä tuo lisäansioita.

Laitaisen (2020) opinnäytetyössä on haastateltu erityistä tukea tarvitsevia taiteilijoita taidestudiotoiminnan merkityksistä. Työllä on haluttu tuoda esiin taidetoiminnan merkitystä, hyvinvointivaikutuksia, taiteen työllistävää vaikutusta ja taiteilijoiden pyrkimystä saada taiteesta elantoa. Tuloksiksi on saatu monia hyvinvointivaikutuksia. Taide koettiin itsevarmuutta lisäävänä, osallisuutta edistävänä, syrjäytymistä ehkäisevänä ja mahdollisuutena toteuttaa itseään, myös yhteisö koettiin voimauttavana. Tuloksissa nousi esiin myös haasteita, kuten pettymyksen tunteita siitä, että teokset eivät menneet kaupaksi.

Haapamäki (2022) on haastatellut opinnäytetyössään kahta kehitysvammaista taiteen tekijää heidän kokemuksistaan ja toimijuudestaan. Haapamäki on myös pohtinut monipuolisesti taidekentän toimintamahdollisuuksien tasa-arvoisuutta, kehitysvammaisten taiteeseen liitettyjä termejä, ajatuksia ja määritelmiä ja niiden paikkansa pitävyyttä sekä kuinka kehitysvammaisten yhdenvertaisuutta taiteen kentällä voitaisiin parantaa. Haapamäen mukaan ohjauksen saaminen oli ollut haastateltaville merkittävää ja tuntunut hyvältä. Omien tunteiden ja ajatusten kuvaaminen taiteen keinoin koettiin myös tärkeäksi. Taiteellinen toiminta nähtiin sosiaalisena tapahtumana ja mahdollisuutena verkostoitua, sen koettiin myös olevan terapeutin, itseilmaisua ja hyvinvointia edistävä voimavara.

Piipponen-Karkulowski (2010) tutki pro gradussaan kehitysvammaisten kuvataideharrastuksen merkityksiä ja taidekasvatusta. Hän haastatteli kehitysvammaisia kuvataideharrastajia, heidän kuvataideopettajiaan ja harrastustoiminnan järjestäjiä sekä toteutti kyselyn kehitysvammaisten kuvataideharrastajien lähiomaisille. Hänen tutkimustulostensa mukaan ”kehitysvammaisten kuvataidekasvatuksessa näyttäytyvät merkityksellisinä myönteiset tunteet, taiteellinen työskentely, osallisuus taide-elämään, sosiaaliset suhteet ja erityisryhmän harrastustoiminta.” Tutkitut ihmisryhmät painottivat kuitenkin harrastuksessa eri puoli. Kehitysvammaiset taiteen tekijät antoivat enemmän merkitystä itse taiteen tekemiselle, kun taas muut ryhmät painottivat toiminnan organisoinnin osuutta ja sen terapeutista luonnetta.

Vaikuttavaa? Taiteen hyvinvointivaikutusten tarkastelua on kirjallisuuskatsaus, joka esittelee lähestymistapoja taiteen hyvinvointivaikutusten tutkimiseen, millaista tutkimustietoa taiteen hyvinvointivaikutuksista on tuotettu ja millaisiin positiivisiin asioihin taide on tutkimuksissa

liitetty. Laitisen mukaan taiteella on terveyttä edistäviä ja hoitavia vaikutuksia ja se vaikuttaa positiivisesti mielen hyvinvointiin, subjektiiviseen hyvinvointiin ja elämänlaatuun. Taide myös lisää sosiaalista osallisuutta ja osallistumista sekä edistää aktiivista kansalaisuutta ja auttaa kehittämään elinympäristöjä. (Laitinen, 2017)

WHO on julkaissut raportin taiteen ja kulttuurin terveys- ja hyvinvointivaikutuksista. Raportissa on tarkasteltu yli 900 taiteen ja kulttuurin terveys- ja hyvinvointivaikutuksia tutkivaa julkaisua, joista yli 700 julkaisua oli itsenäisiä tutkimuksia ja yli 200 katselmusta tai vastaavaa, jotka kattoivat yli 3000 tutkimusta aiheesta. Raportin tuloksissa vaikutukset on jaettu sairauksien ennaltaehkäisyyn ja terveyden edistämiseen ja sairauksien hoitoon ja hallintaan. Sairauksien ennaltaehkäisy ja terveyden edistäminen pitävät allaan terveyden sosiaaliset määrittäjät, lapsen kehityksen tukemisen, hoidon ja hoivan, terveysongelmien ennaltaehkäisemisen ja terveyttä edistävät elintavat. Sairauksien hoidon ja hallinnan alla on mielen sairaudet, akuutit sairaudet ja akuuttihoito, neurologiset kehityshäiriöt ja muut neurologiset häiriöt, tarttumattomat taudit ja elämän loppuvaiheen hoito. Taikusydän on tehnyt raportista suomenkielisen koosteen. (Fancourt & Finn, 2019; ks. myös Taikusydän, 17.12.2019)

7 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyö on tutkimuspainotteinen laadullinen tutkimus, jossa aineistonhankintamenetelmänä on käytetty teemahaastattelua ja aineiston analyysissä aineistolähtöistä sisällönanalyysia ja teemoittelua. Tutkimusetiikassa on huomioitu hyvä tieteellinen käytäntö ja otettu huomioon, että tutkittavat ovat erityistä tukea tarvitsevia, joka tekee eettisten käytäntöjen noudattamisesta vielä tärkeämpää

Opinnäytetyön tutkimusotteena on laadullinen tutkimus, koska tutkitaan ihmisten kokemuksia ja näkemyksiä taiteen merkityksellisyydestä ja hyvinvointivaikutuksista. Laadullinen tutkimus keskittyy enemmän tutkimaan asioiden laatua ja merkityksiä, eikä niinkään määrällistä mittaamista. Laadullinen tutkimus on kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, jossa suositaan tiedon keräämistä ihmisiltä. Tutkimuksen kohderyhmä valitaan tarkoituksenmukaisesti ja käytetään metodeja, joilla tutkittavien näkemykset ja ääni

pääsevät esille. ”Lähtökohtana ei ole teorian tai hypoteesien testaaminen vaan aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu”. (Hirsjärvi ym., 2009, ss. 160—164) Koska aineisto tuotetaan suhteellisen pieneltä joukolta vastaajia, tarkoituksena ei ole tehdä koko erityistaidetoiminnan kenttää koskevia yleistyksiä, vaan antaa ääni nimenomaan tähän tutkimukseen osallistuneille kehitysvammaisille taiteilijoille.

Laadullisessa tutkimuksessa olisi suotavaa hypoteesittomuus eli ettei tutkijalla olisi ennakoon ajatuksia tutkimuksen tuloksista (Eskola & Suoranta, 1999, ss. 19—20). Omissa ennakkoajatuksissa korostuivat taiteen tekemisen sosiaalinen puoli ja sen tuomat hyvinvointivaikutukset. Tämä juontaa osaltaan siihen, että vietin harjoittelussa aikaa taiteilijoiden kanssa taidekursseilla ja siellä ystävyyssuhteet monien välillä tulivat selkeästi esiin. Pohdinkin kuinka paljon omat ajatukset taiteen tuomista hyvinvointivaikutuksista vaikuttavat tutkimuksen tekemiseen ja pystyykö ne unohtamaan haastatteluja tehdessä, jotta ei tulisi johdatelleeksi liikaa haastateltavia aineistonhankintaa toteuttaessa.

7.1 Aineistonhankinta teemahaastatteluilla

Aineistonhankinta-menetelmäksi haastattelu tuli osittain yhteistyötahon aloitteesta. Toki myös tutkittavana kohderyhmänä olleet kehitysvammaiset puolsivat haastattelun käyttöä, kun otettiin huomioon mahdolliset rajoitteet kirjoittamisessa ja lukemisessa, jolloin kyselyyn tai kirjoitelmapyyntöön vastaaminen olisi ollut haasteellisempaa tai jopa mahdotonta. Hirsjärvi ja Hurme (2016, s. 38) toteavat havainnoinnin olevan hyvä tutkimustapa silloin, kun tutkittavilla on kielellisiä vaikeuksia kuten esimerkiksi kehitysvammaisilla. Koska tässä opinnäytetyössä haluttiin selvittää tutkittavien ajatuksia ja näkemyksiä käyttäytymisen sijaan, on haastattelu tällöin havainnointia parempi vaihtoehto. Haastattelulla voidaan korostaa ihmisen subjektiivutta ja hänelle annetaan mahdollisuus tuoda itseään koskevia asioita esille mahdollisimman vapaasti (Hirsjärvi & Hurme, 2016, s. 35). Haastattelu on myös yleisin laadullisen tutkimuksen aineistonhankintamenetelmä ja näin saadaan selvitettyä ihmisten käsityksiä, ajatuksia ja kokemuksia (Hirsjärvi & Hurme, 2016, ss. 34—35). Haastattelun etuna onkin sen joustavuus, haastattelija voi esimerkiksi toistaa kysymyksiä, oikaista väärinkäsityksiä ja selventää sanamuotoja. Kysymykset voidaan myös esittää halutussa järjestyksessä. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 85)

Tässä opinnäytetyössä haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina. Teemahaastattelu on yksi puolistrukturoidun haastattelun muoto, jossa teemat on ennalta määrätty ja kaikille samat. Teemahaastattelussa ei välttämättä kysytä juuri samoja kysymyksiä kaikilta haastateltavilta ja kysymysten muoto ja järjestys voivat vaihdella, joten teemahaastattelu on lähempänä strukturoimatonta kuin strukturoitua haastattelua. Teemahaastattelulla voidaan tutkia kaikkia ihmisten kokemuksia, ajatuksia, uskomuksia ja tunteita ja siinä korostetaan haastateltavien elämysmaailmaa. (Hirsjärvi & Hurme, 2016, ss. 47–48)

Vaikka menetelmänä olikin teemahaastattelu, haastattelujen tueksi tehtiin hyvä haastattelurunko kysymyksineen (Liite 2). Tällä tavoin voitiin varmistaa, että oleelliset asiat tulevat kysytyiksi ja kokematonta haastattelijaa helpottaa, kun kaikkia kysymyksiä ei tarvitse keksiä ja muotoilla haastattelutilanteessa. Haastattelukysymykset toimivat kuitenkin vain tukena ja pohjana ja niitä pystyi varioimaan tilanteen mukaan sekä tekemään lisäkysymyksiä, jos sellaisille tuli tarvetta. Haastattelujen suunnittelussa ja toteutuksessa täytyi ottaa myös huomioon selkokieliisyys ja helppo ymmärrettävyys. Turhan abstrakteja aiheita tai monimutkaisia kysymyksiä pyrittiin välttämään. Kysymyksiä etukäteen miettimällä ja suunnittelemalla voitiin myös kiinnittää paremmin huomiota kysymysten johdattelevuuteen.

Haveri mainitsee Kettukin eettisessä oppaassa (2016, s. 47), että haastattelukysymykset olisi hyvä antaa haastateltaville etukäteen, jotta välttyään ikäviltä tilanteilta julkisuuden suhteen. Oppaassa käsitellään taiteilijahaastatteluja, joissa taitelijat esiintyvät omilla nimillään. Totesin kuitenkin, että samaa käytäntöä voi yhtä hyvin käyttää opinnäytetyötä varten tehtyihin haastatteluihin. Näin haastateltavat saivat rauhassa tutustua kysymyksiin ja miettiä vastauksia etukäteen sekä kysyä, jos eivät jotain ymmärtäneet. Ajateltiin, että kysymysten tietäminen etukäteen voi myös auttaa vähentämään jännitystä haastattelutilanteesta. Tätä menettelyä puoltaa myös Tuomen ja Sarajärven (2018, ss. 85–86) ajatus siitä, että kysymykset etukäteen antamalla haastateltava ehtii tutustua niihin ja näin hän pystyy tuottamaan mahdollisimman paljon tietoa halutusta asiasta. Samalla myös lisätään tutkimuksen eettisyyttä, kun haastateltava saa tietoa haastattelun aiheesta.

Haastatteluja suunnitellessa ajatuksena oli, että haastateltavia olisi noin kymmenen. Yhteistyötahon kanssa päädyttiin kuitenkin siihen, että kaikki halukkaat saivat osallistua

haastatteluun. Näin taattiin kaikille yhdenvertainen kohtelu ja kaikki saivat äänensä kuuluviin. Oletuksena oli, että kaikki eivät välttämättä halua osallistua tai joidenkin vastaukset eivät olisi kovin laajoja, jolloin haastattelut pysyisivät suurimmalta osin melko lyhyinä. Voitiin siis myös olettaa, ettei aineistoa kerry valtavaa määrää, vaikka haastateltaisiinkin kaikki kursseille osallistuvat taiteilijat.

Haastateltavia informoitiin tulevasta haastattelusta viikkoa ennen haastatteluja. Heille annettiin saatekirjeet (Liite 3) mukaan kotiin vietäviksi, jotta myös läheiset saivat tiedon tulevasta haastatteluista. Kotiin vietävässä saatekirjeessä olivat yhteystietoni ja kehoitus ottaa yhteyttä, jos on jotain kysyttävää haastatteluista. Tämä antoi myös mahdollisuuden huoltajille kieltää osallistumisen haastatteluun. Yhtään yhteydenottoa tai kieltä ei kuitenkaan tullut. Lopullinen päätös haastatteluihin osallistumisesta oli haastateltavilla itsellään, jotta itsemääräämisoikeus varmasti toteutuisi. Saatekirjeen mukana oli haastattelukysymykset, jotta haastateltavat saattoivat tutustua niihin etukäteen ja halutessaan miettiä vastauksia jo valmiiksi.

Haastattelut toteutettiin 26.4.2022 Kettukin ja Vanajaveden yhteistyössä järjestämien Ateljee K:n taidekurssien aikana. Lopulta kaikki 21 kursseilla käyvää taiteilijaa halusivat osallistua haastatteluun. Haastattelut nauhoitettiin puhelimen ääninauhurilla, jotta voitiin varmistaa, ettei mitään oleellista jää pois aineistosta ja kaikki asiat tulevat paremmin oikein kuulluiksi. Kaksi haastateltavaa ei halunnut, että heidän haastatteluaan nauhoitetaan, toisella heistä oli kuitenkin vastauksia kirjallisena. Muutamalla muullakin haastateltavalla oli vastauksia myös kirjallisena. Käytännön syistä haastattelin myös yhdestä ryhmästä kaksi taiteilijaa samaan aikaan. Heidän kurssikertansa alkoi olla loppuillaan ja molemmilla oli myös pyörätuolit, joten emme voineet siirtyä ahtaaseen toimistoon ja käytävällä olisi siihen aikaan päivästä ollut turhan meluisaa.

Haastattelujen pituudet vaihtelivat reilusta viidestä minuutista reiluun kahdeksaentoista minuuttiin. Yhteensä haastatteluista kertyi 153 minuuttia äänitiedostoja. Jokaisen haastattelun alussa haastateltaville vielä kerrottiin uudestaan haastattelun tarkoitus ja korostettiin osallistumisen vapaaehtoisuutta ja mahdollisuutta muuttaa mielensä missä tahansa vaiheessa. Samalla pyydettiin haastattelusuostumus ja nämä osaltaan lisäsivät

haastattelujen pituutta. Suurin osa haastatteluista pidettiin taidestudion yhteydessä olevassa Kettukin toimistossa. Toimisto ei ole esteetön ja se on hyvin pieni, joten pyörätuolilla liikkuvien haastattelut pidettiin joko taidestudiossa tai Kumppanuustalon aulan pöytien ääressä. Toimisto oli rauhallinen haastattelutila, jonne ei pahasti kuulunut muiden puheet. Studiossa tehdyt haastattelut pidettiin muiden jo lähdettyä, jolloin sekin oli hiljainen ja rauhallinen. Aulassa pidetyt haastattelut tehtiin illalla, jolloin muu talo oli jo hiljainen, studiolla työskentelevien äänet kantautuvat sinne kuitenkin selkeämmin kuin toimistoon.

Haastateltavilta ei kysytty mitään henkilötietoja, koska niitä ei pidetty oleellisena aiheen suhteen. Näin haluttiin myös varmistaa anonymiteetti, eikä henkilötietojen käsittelyä varten tarvittu erillistä lupaa tai ennakoarviointia. Taustatietoina kysyttiin henkilötietojen sijaan esim. kuinka kauan on tehnyt taidetta, kuinka kauan on käynyt kursseilla ja millaista taidetta tekee sekä miten määrittelee itsensä taiteilijana.

7.2 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi ja teemoittelu

Tutkimuksen aineiston analyysi toteutetaan aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Tuomen & Sarajärven (2018, s. 122) mukaan Miles ja Huberman (1994) kuvaavat aineistolähtöistä analyysiä kolmivaiheiseksi, jossa ensin aineisto pelkistetään (reduointi), sitten se ryhmitellään (klusterointi) ja tämän jälkeen luodaan teoreettiset käsitteet (abstrahointi). Tuomi ja Sarajärvi (2018, ss. 123–127) esittävät yhden analyysimallin, jossa aineistosta etsitään tutkimuskysymykseen vastaavat ilmaisut, jotka sitten pelkistetään. Pelkistetyt ilmaisut ryhmitellään ja samaa ilmiötä kuvaavat ilmaisut muodostavat alaluokkia. Alaluokat yhdistyvät sitten yläluokiksi ja pääluokiksi ja lopulta yhdistäviksi luokiksi. Koska aineistot ovat erilaisia, ei voida määritellä kuinka monta luokkaa analyysissä pitäisi muodostua alaluokkien ja yhdistävän luokan välille. Malli oli kuitenkin selkeä ja soveltui hyvin tämän aineiston analysointiin.

Tuomen ja Sarajärven (2018, s. 104) mukaan Timo Laine on kuvannut laadullisen tutkimuksen analyysin etenemistä seuraavasti:

1. Päätä, mikä tässä aineistossa kiinnostaa ja tee VAHVA PÄÄTÖS!

2. a. Käy läpi aineisto, erota ja merkitse ne asiat, jotka sisältyvät kiinnostukseesi.
b. Kaikki muu jää pois tästä tutkimuksesta!
c. Kerää merkityt asiat yhteen ja erilleen muusta aineistosta.
3. Luokittele, teemoita tai tyyppitele aineisto.
4. Kirjoita yhteenveto.

Ennen analysointia haastattelut litteroitiin tekstiedostoiksi. Litteroitua aineistoa kertyi 49 sivua. Haastateltavia ei numeroitu tai eritelty mitenkään toisistaan, vaan kaikki haastateltavien vastaukset merkittiin H-kirjaimella ja haastattelijan kysymykset ja kommentit M-kirjaimella. Haastattelut litteroitiin sanatarkasti, kuitenkin esimerkiksi puheviat jätettiin pois, jotta haastateltavia ei voisi niiden perusteella tunnistaa. Myös joitain toistoja ja äännähdyksiä jätettiin pois ja litteroinnissa otettiin huomioon vain puhuttu asia, ei taukoja, huokaisuja, äänenpainoa tai muita puheen piirteitä.

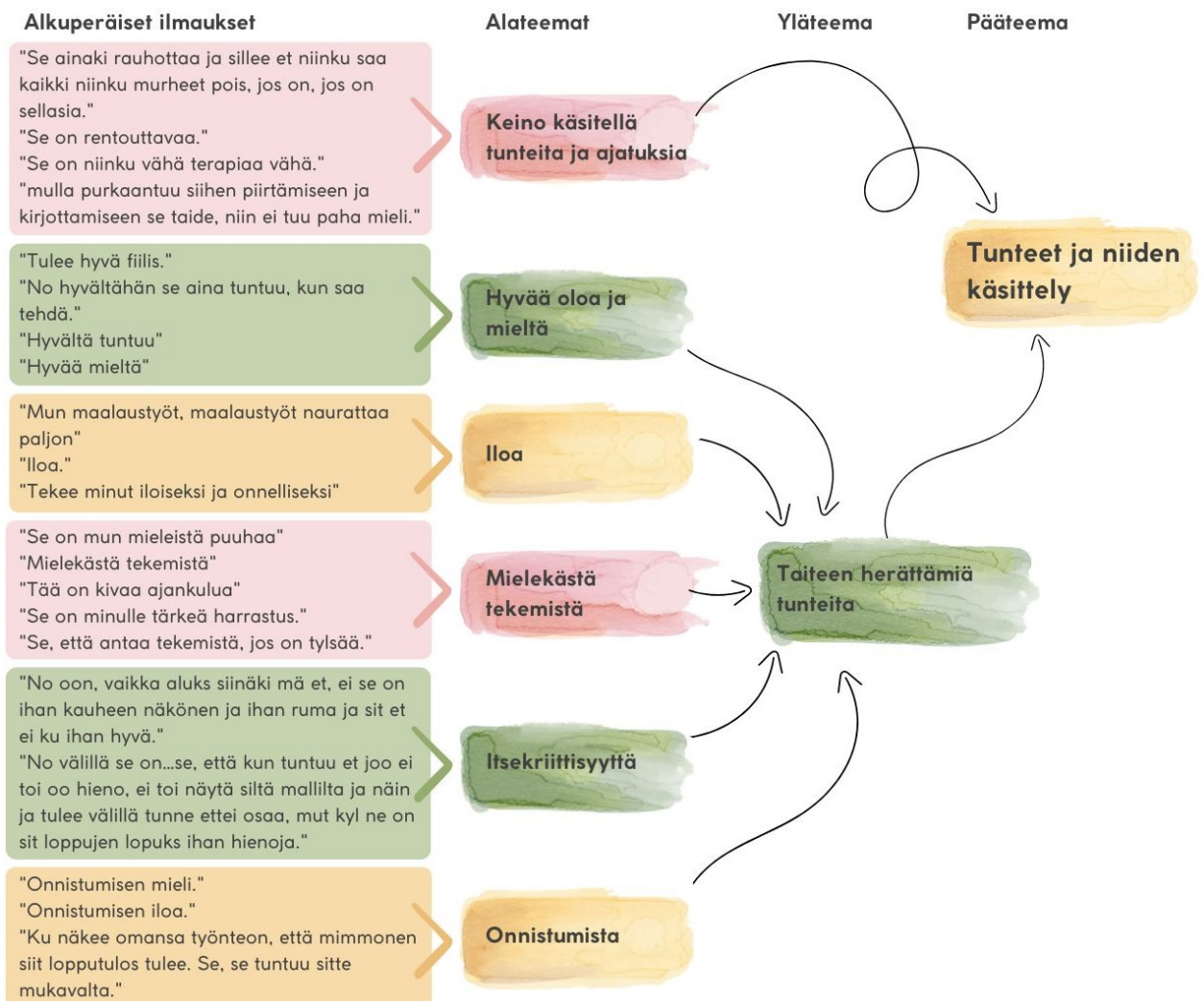
Haastatteluja tehtäessä ei haastateltavia pyydetty toistamaan lauseita, vaikka niistä ei olisikaan haastateltaessa saatu täysin selvää, koska äänitteeltä ne voitiin myöhemmin kuunnella ne uudestaan. Litteroidessa jäi kuitenkin edelleen joitain sanoja epäselviksi, eikä niistä monenkaan kuuntelukerran jälkeen saanut selvää. Tällaisia sanoja oli kuitenkin hyvin vähän ja pääasiassa aineistosta sai hyvin selvää.

Analysointi aloitettiin lukemalla läpi aineistoa ja merkkamalla tutkimuksen kannalta oleellisia ilmauksia, joko yksittäisiä ilmaisuja tai pidempiä vastauksia. Tässä vaiheessa ei varsinaisesti eroteltu kumpaan tutkimuskysymykseen mikäkin ilmaus vastaa. Tämän jälkeen merkatut ilmaukset siirrettiin erilliseen tiedostoon, jossa niitä on lajiteltu teemoittain ryhmiin. Ilmaisujen pelkistämistä ei pidetty oleellisena, koska ilmaisut olivat pääasiassa hyvin lyhyitä ja selkeitä sellaisinaan. Saman tyyppisistä ja samaa ilmaisevista ilmauksista muodostettiin erilaisia tutkimuskysymyksiin vastaavia teemoja. Osa ilmauksista tippui pois analyysistä tässä vaiheessa, kun niille ei löytynyt sopivaa teemaa tai ne eivät tarkastelun jälkeen vastanneetkaan tutkimuskysymyksiin. Tässä vaiheessa analyysiä alateemoja oli kuusitoista. Teemoissa oli kuitenkin nähtävissä yhtäläisyyksiä ja teemoja yhdistelemällä saatiin teemoille yläkäsitteet. Myös osa alateemoista tippui pois, koska niiden ei koettu vastaavan suoraan tutkimuskysymyksiin. Teemojen yhdistelyn jälkeen pääteemoja jäi kuusi.

Pääteemojen nimiä tarkennettiin vielä tulosten kirjaamisvaiheessa kuvaamaan paremmin teemojen sisältöä ja kaksi teemaa yhdistettiin yhdeksi teemaksi, joten lopullisia pääteemoja muodostui viisi.

Kuvassa 4. on malli yhden pääteeman muodostumisesta. Malliin on otettu vain osa alkuperäisistä ilmauksista, koska kuviosta olisi tullut muuten liian laaja. Mallista näkee, kuinka alkuperäisistä ilmauksista muodostuu alateemoja, joista osasta muodostuu yläteema. Kaikkiin alateemoihin ei välttämättä muodostunut välissä yläteemoja, vaan niistä tuli suoraan pääteemoja tai osa pääteemaa, kuten tässä mallissa keino käsitellä tunteita ja ajatuksia -teeman kohdalla kävi.

Kuva 4. Pääteeman muodostuminen teemoittelemalla.

Aineistossa oli paljon yksisanaisia vastauksia, kuten että jokin oli mukavaa tai tuntui mukavalta. Tällaisia vastauksia ei voinut irrottaa kysymyksistä, koska silloin olisi ollut mahdotonta määrittää, mikä tuntuu mukavalta. Niinpä kaikki vastaukset lajiteltiin vielä haastattelukysymysten alle, jotta ne pysyisivät oikeissa aisayhteyksissä ja niitä voitiin käyttää täydentämään analyysin tuloksia. Analyysiä tehdessä huomattiin myös, että kaikki muodostuneet teemat vastaavat molempiin tutkimuskysymyksiin, joten niihin vastaamista ei eritelty missään vaiheessa. Yleisesti aineistosta oli nähtävissä positiivinen ja myönteinen suhtautuminen taiteen tekemiseen. Vaikka aineistossa olikin paljon yksisanaisia ja suhteellisen niukkoja vastauksia, löytyi joukosta myös paljon tutkimuksen aiheeseen vastaavia vastauksia.

7.3 Tutkimusetiikka

Eettiset kysymykset kulkevat mukana läpi koko tutkimuksen ja ne tulee ottaa huomioon tutkimuksen tarkoituksessa, suunnitelmaa tehdessä, haastattelutilanteessa, litteroinnissa, analyysissa, todentamisessa ja raportoinnissa. Tärkeimpiä eettisiä periaatteita ihmisiä tutkittaessa ovat esimerkiksi informointiin perustuva suostumus, luottamuksellisuus, seuraukset ja yksityisyys. (Hirsjärvi & Hurme, 2016, s. 20)

Ammattietiikan näkökulmasta on tärkeää huomioida tiedon luotettavuus ja oikeellisuus ja noudattaa tieteellisen tutkimuksen menetelmiä. Luotettavuuteen vaikuttaa oleellisesti aineiston keruu, käsittely ja arkistointi. Tutkittavien ihmisarvo on huomioitava ja itsemääräämisoikeutta kunnioitettava. Muiden tutkijoiden työn huomioiminen ja kunnioittaminen ovat myös tärkeitä. Tutkimusetiikka taas koskee enemmän aineiston hankintaan ja tutkittavien suojaan liittyviä kysymyksiä, tieteellisen tiedon soveltamista, käyttöä ja vaikutuksia koskevia kysymyksiä ja tieteen sisäisiä asioita. (Kuula, 2011, ss. 24—25)

Kehitysvammaiset luetaan haavoittuviin haastateltaviin, jolloin haastattelun kulkua, tutkija—tutkittava-valtasuhdetta, vapaaehtoisuutta ja luottamusta koskevat periaatteet tulee ottaa entistä paremmin huomioon (Luomanen & Nikander, 2017, ss. 288—289). Luomanen ja Nikander (2017, ss. 290—291) listaavat haastattelututkimuksen eettisiä ulottuvuuksia, joita

tulisi ottaa huomioon, kun tutkittava kohderyhmä tai aihe on sensitiivinen. Tämän tutkimuksen aihe ei ole sensitiivinen, mutta haastateltava kohderyhmä on, jolloin heidän mukaansa on tärkeää jo suunnitteluvaiheessa ottaa hyvin huomioon tutkimuksen eettiset peruseriaatteen ja tutustua aiheeseen kokonaisvaltaisesti. Haastateltaville tulisi antaa mahdollisimman paljon ja tarpeeksi selkeää tietoa tutkimuksen tarkoituksesta ja osallistumisesta siihen, kuten vapaaehtoisuudesta ja aineiston käsittelystä. Haastattelujen toteutus täytyy mieltä hyvin ja varmistaa, että kaikilta osallistujilta on suostumukset ja tehdyt sopimukset ovat selkeitä ja ymmärrettäviä. Kunnollinen aineistohallintasuunnitelma on oleellinen osa tutkimusta, ja myös raportoinnissa tulee huomioida, että haastateltavien tunnistamattomuus säilyy. Tässä opinnäytetyössä on otettu huomioon kaikki yllä mainitut tutkimusta koskevat eettiset ulottuvuudet sekä muutenkin noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä. Esimerkiksi aineiston käsittelyä ja säilytystä varten on laadittu aineistohallintasuunnitelma, joka löytyy tämän raportin liitteistä (Liite 1). Myös haastattelujen anonymisointiin on kiinnitetty erityistä huomiota.

Kuulan (2011, ss. 147) mukaan ”lainsäädännöllisesti sekä lapset että psyykkisesti vajaakykyiset kuuluvat suojeltaviin erityisryhmiin, joilla ei ole täysivaltaista itsemääräämisoikeutta päättää osallistumisestaan tutkimukseen.” Tällöin tarvittaisiin huoltajan tai muun laillisen edustajan suostumus, sillä suostumus edellyttää itsemääräämisoikeutta ja kompetenssia käyttää sitä. Kehitysvammaisten erityishuoltoa koskevaa lakia (1977/516 § 42) on kuitenkin uudistettu 2016, jolloin varsinkin itsemääräämisoikeutta ja sen vahvistamista on korostettu. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2021) mukaan laki (488/1999) määrittää, että lääketieteellisiin tutkimuksiin tarvitaan aina suostumus vajaakuntoisen henkilön lähiomaiselta tai lailliselta edustajalta. Ohjeessa ei kuitenkaan puhuta mitään muunlaisista tutkimuksista, joten tulkittiin, että tämän tyyppiseen tutkimukseen lähiomaisilta ei tarvita erillisiä kirjallisia suostumuksia haastatteluihin osallistumisesta. Lähiomaiset saivat kuitenkin mahdollisuuden kieltää osallistumisen, kun heitä informoitiin tutkimuksesta ja haastatteluista. Myös tutkimuksen aihe, joka ei ole mitenkään arkaluontoinen, haastateltavien anonymisuus ja se ettei mitään henkilötietoja kerätty, puolsivat tätä menettelyä. Vaikka lähiomaisilta olisi pyydetty kirjallisetkin luvat tutkimukseen osallistumisesta, olisi silti päätös osallistumisesta viimekädessä ollut tutkittavilla itsellään. Tutkittavia itseään informoidessa tutkimuksesta,

pitää kuitenkin huomioida kohderyhmä ja tehdä informointi sen mukaisesti, joko kirjallisesti tai suullisesti (Kuula, 2011, s. 151).

8 Tulokset

Tutkimuskysymyksinä olivat seuraavat kysymykset: Millaisia merkityksiä erityistaidetoimintaan osallistuvat taiteilijat antavat taiteen tekemiselle? Millaisia hyvinvointivaikutuksia he kuvaavat taiteen tuovan heidän elämäänsä? Kuten jo aiemmin todettiin, analyysiä tehdessä kävi ilmi, että vastauksista muodostuneista teemoista kaikki vastaavat molempiin tutkimuskysymyksiin. Taiteilijoiden kuvaamat merkitykselliset asiat taiteessa voidaan nähdä myös hyvinvointia lisäävinä elementteinä. Kysymyksiin vastaavia lopullisia pääteemoja syntyi viisi ja ne ovat: tunteet ja niiden käsittely, sosiaalisuuden merkitys, arvostus ja omanarvontunto, itseilmaisus sekä taloudellinen hyöty.

8.1 Haastatellut taiteilijat

Haastatellut olivat kaikki Ateljee K:ssa järjestettävillä taidekursseilla käyviä erityistä tukea tarvitsevia taiteilijoita. Haastateltavilta ei kerätty mitään henkilötietoja, vaan taustatietoina kysyttiin sen sijaan: kuinka kauan on tehnyt taidetta, kuinka kauan on käynyt taidekursseilla, millaista taidetta tekee ja millä sanalla kuvaisi itseään taiteen parissa. Vastauksissa oli paljon hajontaa. Osa oli tehnyt pienestä lapsesta asti taidetta ja osa oli vasta alle vuosi sitten aloittanut. Yhtä lailla jotkut olivat käyneet taidekursseilla niiden alusta asti, lähes kaksikymmentä vuotta, tai jotkut olivat aloittaneet vasta puoli vuotta aiemmin ja kaikkea siltä väliltä. Millaista taidetta teet? -kysymykseen kerrottiin erilaisia aiheita, joista mielellään esimerkiksi maalataan ja erilaisia tekniikoita, joilla taidetta tehdään. Aiheena luonto ja eläimet tuntuivat olevan suosituimpia ja tekniikoina käytettiin maalaamista vesiväreillä tai akryylimaaleilla, keramiikkaa, piirtämistä sekä erilaisia käsitöitä.

Haastateltavilta kysyttiin myös, miten he määrittävät itsensä taiteilijoina, ja tätä helpotettiin antamalla vaihtoehtoja valittavaksi. Vaihtoehdot poimittiin Maaseudun Sivistysliiton, Kettukiry:n ja Taiteen edistämiskeskuksen toteuttamasta ITE-taiteen, Outsider-taiteen sekä erityistaidetoiminnan kevään 2021 toimialakartoituksen kyselystä. Vaihtoehtoja olivat:

taiteilija, harrastajataiteilija, erityistä tukea tarvitseva taiteilija, Outsider-taiteilija ja kuvataiteilija. Vaihtoehtoja ei esitetty haastatteluissa joka kerta samassa järjestyksessä ja välillä jätettiin esimerkiksi Outsider-taiteilija pois listasta, koska ajateltiin sen ehkä olevan vieraampi käsite. Lähes yhtä moni määritteli itsensä taiteilijaksi (7) tai harrastajataiteilijaksi (8) sekä yksi koki olevansa lähinnä kuvataiteilija. Loput haastateltavat eivät osanneet tai halunneet määritellä itseään. Osittain kysymyksen taustalla oli ajatus saada selville, millä termillä kutsua kursseille osallistujia tässä opinnäytetyössä, mutta osan kohdalla se toi esille myös ylpeyttä omasta tekemisestä ja taiteilijaidentiteetin tärkeydestä. Kukaan ei ainakaan tässä vaiheessa tuonut esiin, ettei kokisi millään tavalla olevansa taiteilija. Vastauksien perusteella onkin siis perusteltua käyttää haastatelluista termiä taiteilija.

8.2 Tunteet ja niiden käsittely

Haastateltavat kertoivat taiteen tuovan hyvää mieltä ja että taiteen tekeminen tuntuu hyvältä. Taide auttaa pääsemään takaisin hyvälle päälle. Taide antaa iloa ja saa joskus jopa nauramaan. Taiteen tekemisestä pidetään paljon, se on kivaa ja mieleistä tekemistä.

Tulee hyvä fiilis.

No hyvältäähän se aina tuntuu, kun saa tehdä.

Toisaalta vastauksissa ilmeni myös itsekritiikkiä. Ei välttämättä koettu itseä taiteilijaksi tai omia töitä oli vaikea pitää hienoina. Monesti itsekriittisyys kuitenkin hävisi, kun työ saatiin valmiiksi ja sitä tarkasteltiin vaikka yhdessä ohjaajan kanssa. Taide sai aikaan myös onnistumisen iloa. Esimerkiksi silloin, jos alussa on ollut epävarmuuden ja itsekriittisyyden tunteita, mutta valmis työ onkin sitten mieleinen, koetaan siitä onnistumisen tunnetta. Myös jotkut mieleiset tekniikat tuovat enemmän onnistumisen tunteita. Taide on merkittävää mieluisana iloa tuovana tekemisenä haastateltaville. Vaikka joskus koetaankin itsekriittisiä ajatuksia, tuo taide kuitenkin enemmän iloa ja siitä pidetään paljon.

Ku näkee omansa työnteon, että mimmonen siit lopputulos tulee. Se, se tuntuu sitte mukavalta.

--- aluks siinäki mä et, ei se on ihan kauheen näkönen ja ihan ruma ja sit et ei ku ihan hyvä.

Taiteen tekeminen koettiin positiivisena asiana, eikä siihen juurikaan koettu liittyvän mitään ikävää tai vaikeaa. Vaikeaksi asiaksi koettiin ainoastaan se, ettei aina onnistu tekemään mallin mukaista teosta tai sellaista mitä oli itse ajatellut. Yksi koki myös ikäväksi sen, että ystävä oli lopettanut taidekursseilla käymisen. Negatiivisia tunteita herätti lähinnä ajatus, ettei taidetta joskus voisikaan tehdä. Se tuntui lähes kaikista kurjalta tai ikävältä. Kaksi haastateltavaa ei kuitenkaan nähnyt tällaisen olevan mahdollista, vaan että he kyllä pystyvät tekemään taidetta jatkossakin.

Ihan kauheelta.

Ei kivalta, eikä mukavalta. Sitte mä teen sitä, että sit mä vaan suren.

Vastauksista ilmeni, että taide auttaa käsittelemään tunteita ja ajatuksia. Taiteen tekeminen rentouttaa ja rauhoittaa, se vie pois ikäviä ajatuksia ja palauttaa hyvän mielen. Taidetta tekemällä voi esimerkiksi purkaa tunteita ja karkottaa pahan mielen. Kun taidetta tekemällä rentoutuu ja rauhoittuu, eivät ajatukset jää päähän pyörimään ja pääsee ainakin hetkeksi eroon murheista.

Se ainaki rauhoittaa ja sillee et niinku saa kaikki niinku murheet pois, jos on sellasia.

---jos mä oon pahalla tuulelle taikka vihanen. Niin se auttaa siihen, niin mulla purkaantuu siihen piirtämiseen ja kirjottamiseen se taide, niin ei tuu paha mieli.

Se on niinku vähä terapiaa vähä.

8.3 Sosiaalisuuden merkitys

Sosiaalisuus ja ystävien tapaaminen koettiin tärkeinä asioina. Kurseille osallistuminen on tuonut monille paljon uusia tuttavuuksia. Vaikka joskus uudet tilanteet ja ihmiset saattavatkin jännittää ja luoda epävarmuutta, koetaan, että taidekursseilla on mukavaa tehdä taidetta muiden kanssa yhdessä. Monille ystävät olivat syy käydä taidekursseilla ja oltiin iloisia siitä, että oli tutustuttu taiteen kautta uusiin ihmisiin.

--- näkee kavereita ja tuttuja ja niitten kanssa voi jutella ja.

Vaikka jotkut kertoivatkin tekevänsä taidetta mieluummin yksin kuin ryhmässä, koettiin silti ryhmässäkin tekeminen mukavana, eikä kukaan ilmaissut, ettei haluaisi käydä taidekursseilla. Tärkeäksi nousi myös ohjaajan tuki ja neuvot, koska koettiin, että joskus tarvitaan apua taiteen tekemiseen. Nähtiin, että myös katsomalla muiden tekemistä voi itsekin oppia jotain.

No ihan mukavalta, vaikka mä oon aina aluksi niinku alan tutustuu ihmisiin, niin mua jännittää, et en uskalla puhua ollenkaan ---

No sit voi kysyy neuvoo.

Harjoitteluni aikana osallistuessani taidekursseille havaitsin, että ryhmissä viihdyttiin ja keskusteltiin paljon muiden ryhmäläisten kanssa. Ryhmäläiset olivat selkeästi ystäväystyneet ja saattoivat vitsailla keskenään taiteen tekemisen lomassa.

8.4 Arvostus ja omanarvontunto

Haastatteluissa ei varsinaisesti kysytty, mitä itse ajattelee omasta taiteestaan, mutta vastauksissa on nähtävissä, että omaa taidetta arvostetaan. Itseä pidetään taiteilijana ja oma taiteilijaidentiteetti on hyvinkin vahva sekä omia töitä pidetään hienoina. Haastatellut kertoivat myös yleensä omasta taiteesta ja missä kaikkialla omaa taidetta on ollut esillä. Esiteltiin omia toimistossa tai ateljeessa olleita töitä. Omia töitä haluttiin näyttelyihin, jotta

muutkin näkisivät niitä. Kerrottiin yksityisnäyttelyistä, elokuvassa olleesta maalauksesta ja siitä kuinka jaetaan omaa taidetta sosiaalisessa mediassa.

--- mulla on kato ollu toi yksityisnäyttelyki ---

Kato täällä on mun tekemiä tauluja.

Hyvää mieltä toi myös muilta saatu arvostus. Hyvän palautteen saaminen ja huomioiduksi tuleminen tuntuivat hyvältä. Töiden myyminen lisäsi tunnetta, että omaa taidetta arvostetaan. Se, että muutkin pitävät taitelijana ja hyväksyvät taidemaailmaan, tuntui tärkeältä.

--- tosi mukavalta on tuntunukki, että mua otetaan huomioon joka kerta, se on se tarkoitusperä, että otetaan huomioon.

Että... joku arvostaa sitä niinku sillai... pitää mua taiteilijana ---

8.5 Itseilmaisu

Taiteen tekeminen koettiin hyvänä tapana ilmaista itseään. Taiteella voi näyttää oman luovuutensa ja äänensä ja jättää jonkun jäljen. Taiteen avulla voi tuoda omia ajatuksiaan esille ja nähdä oman kädenjälkensä. Taiteeseen voi käyttää mielikuvitustaan ja se vapauttaa tekemään mitä haluaa.

Se, että voi näyttää oman luovuutensa ja mitä mielestä löytyy siit enemmän.

--- et siitä jää joku jälki.

Monet piirtävät ja maalaavat kertomansa mukaan myös kotona. Joillekin taide on elämäntapa ja esimerkiksi luonnoslehtiö kulkee aina mukana. Kaikki eivät kuitenkaan koe, että haluaisivat kurssien ulkopuolella tehdä taidetta, heille riitti kurseilla taiteileminen. Osa taas tahtoi tehdä taidetta myös kotona, mutta heillä ei ole mahdollisuutta siihen, koska heiltä puuttuu tarvittavat välineet tai sitä ei ole muuten mahdollistettu.

--- piirtelen omaan luonnoslehtiöön, mä pidän koko ajan sitä kuitenkin mukana, että voi piirrellä niinku edes lyijykynällä.

--- pystyisin mä tekeen siellä kotonakin, kun olis vaan maalia.

8.6 Taloudellinen hyöty

Taiteen myyminen ja siitä tulojen saaminen jakoi paljon mielipiteitä. Osa haluaisi myydä taidettaan, kun taas osa ei halua ollenkaan myydä teoksiaan. Kukaan haastateltavista ei kertonut varsinaisesti tienäänsä taiteella. Jotkut olivat myyneet yksittäisiä töitä ja jotkut toivoivat voivansa myydä töitä, jotta saisivat niistä vähän rahaa, tavallaan palkkaa tehdystä työstä. Raha ei kuitenkaan vaikuttanut olevan kovinkaan suuri motivaattori myydä teoksia, eikä kukaan kertonut tekevänsä taidetta vain saadakseen siitä rahaa.

--- siit sais vähän niinku tavallaan niinku palkkaa siitä sitte työstä ---

9 Johtopäätökset

Pienelle ryhmälle tehdystä haastattelututkimuksesta saatuja tuloksia ei voi yleistää vastaamaan laajemmin aiheeseen ja koskemaan koko erityistaidetoiminnan kenttää, eikä tämä ole tarkoituksenakaan. Tuloksia aiempiin tutkimuksiin vertaamalla voidaan kuitenkin löytää paljon yhtäläisyyksiä niiden väliltä.

Jokelaisen (2019, ss. 59–60) opinnäytetyössä on tutkittu taidestudiotoiminnan vaikutuksia taiteilijoiden elämään ja saatu tuloksiksi, että taidestudiotoiminta on lisännyt taiteilijoiden terveyttä ja hyvinvointia. Taiteilijat ovat voineet käsitellä elämän kokemuksiaan ja tunteitaan taiteessa, ja taiteen tekeminen on lisännyt tyytyväisyyttä elämään ja merkityksellisyyden tunnetta. Haastavan käyttäytymisen oli myös havaittu vähentyneen. Laitaisen (2020, s. 17) opinnäytetyössä todettiin taiteen antavan mahdollisuuden ilmaista tunteita ja ajatuksia, joita muutoin voisi olla vaikea tuoda esille ja taiteella oli terapeuttinen vaikutus. Vastaavia tuloksia taiteesta keinona ilmaista ajatuksiaan ja purkaa tunteitaan sekä sen terapeuttisista vaikutuksista on saanut myös Haapamäki opinnäytetyössään (Haapamäki, 2022, s. 21). Nämä

tulokset ovat hyvinkin samansuuntaisia kuin tässä opinnäytetyössä saadut tulokset, joissa haastatellut taiteilijat kertovat taiteen olevan keino käsitellä tunteita, rentoutua ja rauhoittua. Taiteilijat kokevat taiteen olevan merkityksellistä juuri sen takia, että sen avulla voi säädellä mielialaa, käsitellä tunteita ja vaikeita asioita ja samalla tällainen mahdollisuus on merkittävä hyvinvointia lisäävä tekijä. Laitinen (2017, s. 31) on omassa kirjallisuuskatsauksessaan todennut taiteellisen toiminnan voivan tarjota mahdollisuuden unohtaa hetkeksi vaikeat asiat sekä käsitellä omia huolia ja ajatuksia. Tuloksia tukevat myös Laitisen (2017, s. 30) ja Fancourtin & Finnin (2019, ss. 3–4, 23, 30–34, 38–39) näkemykset siitä, että taiteellinen toiminta voi vähentää masennuksen ja ahdistuksen tunteita ja se voi auttaa tunteiden ja mielialan säätelyssä.

Taiteen on todettu tuovan elämään iloa, onnellisuutta ja tyytyväisyyttä (Laitinen, 2017, s. 30; ks. myös Fancourt & Finn, 2019). Jokelaisen (2019, s. 60) mukaan taiteen tekeminen lisää onnistumisen kokemuksia ja itsevarmuutta. Penttisen (2007, s. 35) opinnäytetyössä haastateltavat olivat myös kuvanneet taiteen tekemisen tuovan onnistumisen tunnetta. Piipponen-Karkulowskin mukaan (2010, ss. 80, 86–87) taiteen tekeminen saa aikaan onnistumisen iloa, riemua ja tyytyväisyyttä ja siitä syntyvä mielihyvän tunne lisää tekemisen merkityksellisyyttä. Tällaiset onnistumisen tunteet ovat kiinni taiteen tekijöiden omista kriteereistä, ei muiden kriteereistä. Myös tässä opinnäytetyössä saatiin vastaavia tuloksia, joissa taiteilijat kertoivat taiteen tekemisen tuovan iloa, hyvää mieltä ja onnistumisen tunteita. Itsekriittisyyskin usein väheni taiteen tekemisen myötä, varsinkin kun saatiin aikaan mieluisa lopputulos. Taiteen tuoma ilo ja hyvä mieli sekä onnistumisen tunteet ovatkin siis selkeästi hyvinvointia lisääviä tekijöitä ja samalla taiteilijoille tärkeä merkitys taiteen tekemiselle. Vastaavia tuloksia on Laitaisen (2020, s. 17) opinnäytetyössä, jossa haastateltavat kertovat, että taiteen tekemisestä tulee hyvälle mielelle ja se tuntuu mukavalta.

Ystävät ja tuttavat olivat haastatelluille taiteilijoille yksi merkittävä syy käydä taidekursseilla. Kaikki kertoivat tutustuneensa uusiin ihmisiin ja suurimman osan mielestä oli mukavaa tehdä taidetta muiden kanssa. Penttisen (2007) opinnäytetyössä kaikki haastateltavat kertoivat pitävänsä enemmän muiden kanssa taiteen tekemisestä kuin yksin tekemisestä. Tältä osin vastauksissa oli siis pientä eroa, koska tämän opinnäytetyön tutkimuksessa jotkut

haastatellut taiteilijat kertoivat tekevänsä taidetta mieluummin yksin. Toisaalta mieluummin yksin taidetta tekevät suhtautuivat silti hyvin positiivisesti taidekursseilla käymiseen. Haapamäen (2022, s. 20) opinnäytetyön haastatellut kertoivat myös pitävänsä itsenäistä työskentelyä tärkeänä, mutta yhtä lailla korostivat ohjauksen saamisen tärkeyttä. Tämän opinnäytetyön haastatteluissa kävi ilmi, että kursseilla käymällä saatiin tukea ja neuvoja sekä mahdollisuus oppia muilta. Samoin Laitaisen (2020, s. 19) opinnäytetyössä haastateltavat kertoivat yhteisön tuen merkityksestä. Mentoritaiteilijalta sai tukea, huomiota ja ohjausta ja myös yhteisö oli tukena. Myös uusiin ihmisiin tutustuminen ja ystävien saaminen nousi esiin hänen työssään. Piipponen-Karkulowskin (2010, ss. 100–101) haastateltavat kertoivat muiden kurssilaisten tärkeydestä ja kuinka ystävät ovat yksi syy tulla kursseille. Yhteisön tuki ja mahdollisuus oppia muilta näyttäytyivät myös merkityksellisinä.

Kaikissa tähän raporttiin nostetuissa aiemmissä tutkimuksissa on todettu taiteelliseen toimintaan osallistumisen lisäävän sosiaalista hyvinvointia. Taiteet lisäävät sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja vähentävät yksinäisyyttä ja eristäytyneisyyttä (Laitinen, 2017, s. 32; Fancourt & Finn, 2019, s. 9). Taiteellisen toiminnan kautta saadaan ystäviä ja yhteisöön kuulumalla vahvistetaan sosiaalisia taitoja (Jokelainen, 2019, s. 60; Laitinen, 2017, s. 32; Laitainen, 2020, s. 17). Yhteisöllinen ja osallistava taidetoiminta voi myös tarjota kokemuksia nähdyksi, kuulluksi ja arvostetuksi tulemisesta (Laitinen, 2017, s. 32). Vastausten perusteella voitaisiin siis päätellä taiteilijoiden hyvinvoinnin lisääntyvän taidetoimintaan osallistumisen myötä, kun he saavat lisää merkityksellisiä sosiaalisia kontakteja ja osallisuuden tunteita. He myös saavat keinon äänensä kuuluviin saamiseksi ja voivat kokea tulevansa arvostetuiksi. Myös Haapamäki (2022, s. 21) nostaa työssään esiin taiteellisen toiminnan sosiaalisen hyödyn kehitysvammaisille, joilla voi olla vaikeuksia itseilmaisussa ja sosiaalisissa tilanteissa. Taiteellinen toiminta voi auttaa niin sosiaalisten verkostojen kuin oman taidepiirinkin muodostumisessa ja antaa näin osallisuuden ja joukkoon kuulumisen tunteita.

Yhteisyyssuhteet ja sosiaalinen kanssakäyminen lisäävät merkittävästi ihmisten hyvinvointia ja tämä näkyy myös Allardtin (1976) ja Hirvilammin (2015) teorioissa Loving-ulottuvuutena. Ihmisillä on tarve kuulua sosiaaliin verkostoihin, joissa he voivat välittää muista ja tulla itse huomioituiksi. Hyvillä sosiaalisilla suhteilla voidaan vähentää mielenterveyden häiriöitä ja

sosiaalisuuden ongelmia. (Allardt, 1976, ss. 44–45) Tämän opinnäytetyön ja aiempien tutkimusten valossa voidaan nähdä taidetoiminta hyvänä keinona lisätä, varsinkin kehitysvammaisten kohdalla, näitä merkityksellisiä sosiaalisia kontakteja ja taitoja sekä osallisuuden tunnetta.

Penttisen (2007) haastatellut kertoivat olevansa tyytyväisiä omiin töihinsä ja saaneensa niistä hyvää palautetta, eikä kukaan ollut saanut negatiivista palautetta. Haapamäen (2022, ss. 14–15) haastateltavat vaikuttivat myös olevan tyytyväisiä omiin töihinsä ja kertoivat innoissaan ja ylpeinä näyttelyihin osallistumisesta ja omista töistään. Tässä tutkimuksessa saatiin samansuuntaisia tuloksia, vaikka ei varsinaisesti edes kysytty mielipidettä omista töistä. Monet silti kertoivat omista töistään ja oli havaittavissa, että he ovat ylpeitä omasta tekemisestään. Oman taiteen arvostus on merkittävää ja vahvistaa tunnetta omasta osaamisesta. Piipponen-Karkulowskin gradussa (2010, ss. 77, 95) kävi myös ilmi kehitysvammaisten taiteentekijöiden tyytyväisyys ja arvostus omia töitä kohtaan sekä muilta saadun positiivisen palautteen kannustava merkitys. Laitinen (2017, s. 30) listaakin taiteelliseen toimintaan osallistumisen vaikuttavan positiivisesti itseluottamukseen, itsetuntoon ja itsensä hyväksymiseen.

Sillä, että kukaan ei kertonut saaneensa negatiivista palautetta, vaan kerrottiin töiden saaneen hyvää palautetta, on varmasti positiivisia vaikutuksia taiteilijoiden itsetuntoon ja itseluottamukseen. Muilta saatu arvostus antaa tunteen hyväksytyksi tulemisesta ja vahvistaa entisestään ajatusta omasta osaamisesta. Allardt (1976, ss. 47–48) hyvinvointiteoriassa arvonanto onkin yksi Being-ulottuvuuden osatekijöistä. Hänen mukaansa kaikki ihmiset todennäköisesti haluavat tulla arvostetuiksi ja kunnioitetuiksi asemastaan riippumatta.

Taidenäyttelyihin osallistuminen ja sitä kautta arvostuksen saaminen voi lisätä osallisuuden kokemuksia ja antaa näkyvyyttä erityistaidetoiminnalle. Laitisen (2017, s. 33) mukaan taiteen avulla voidaan lisätä ymmärrystä tuntemattomista asioista ja ihmisistä. Jokelainenkin (2019, s. 60) toteaa näyttelyiden olevan hyvä mahdollisuus saada töitä ja taiteilijan lahjakkuutta näkyviin. Piipponen-Karkulowskin (2010, ss. 97–99) haastatellut kertovat näyttelyihin osallistumisen olevan merkittävä osa kuvataidekurssia. Näyttelyissä he saavat omia töitään

muiden nähtäväksi ja pääsevät myös näkemään muiden töitä, joista osa hakee vaikutteita omiin töihinsä. Samoin tässä opinnäytetyössä haastatellut kertoivat näyttelyihin osallistumisen ja omien töiden esille saamisen olevan merkityksellistä.

Teosten myyminen jakoi hyvin paljon mielipiteitä haastateltujen taiteilijoiden vastauksissa. Osa kertoi haluavansa myydä ja osa ei. Jotkut toivoivat voivansa saada taiteen tekemisestä rahaa, mutta suurin osa ei tuonut rahaa millään tavalla esille haastatteluissa. Vaikka taiteella saatavat tulot eivät olleetkaan varsinaisesti merkittävin osa taiteen tekemistä haastatelluille, voi taloudellisen hyödyn yleisesti nähdä hyvinvointia lisäävänä asiana. Jokelaisen (2019, s. 61) työssä taide nähtiin mahdollisuutena lisäansoihin, jotka ”ovat lisänneet elämänlaatua ja mahdollistaneet yhteistyöprojekteja sekä uusien kokemusten ja kontaktien syntymisen.” Laitiainen (2020, ss. 19–20) haastateltavat olivat kokeneet pettymyksen tunteita, kun teokset eivät olleetkaan menneet kaupaksi. Laitiainen (2020, ss. 24–25) pohtiikin työssään, että erityistaidetoiminnan alaa pitäisi saada tunnetummaksi ja yhdenvertaiseksi muun taiteen kentän kanssa, jotta teosten markkinointi ja myyminen olisi paremmin mahdollista.

Allardt (1976) ja Hirvilammin (2015) hyvinvointiteorioissa itsensä toteuttaminen mielekkään tekemisen muodossa on yksi oleellinen osa hyvinvointia. Haastatellut taiteilijat kuvailivatkin taidetta elämäntavaksi ja keinoksi itseilmaisuuksiin. Taiteen avulla voitiin nähdä oma kädenjälki ja tuoda oma luovuus esiin ja sitä pidettiin tärkeänä ja mieluisana harrastuksena. Myös Jokelaisen (2019, s. 60) ja Laitiaisen (2020, s. 18) tuloksissa näkyi taidestudiotoiminnan mahdollistama itsensä ilmaisu ja oman äänen kuuluviin saaminen. Piipponen-Karkulowskin (2010, ss. 79, 88) haastatellut kuvasivat kuvataidekerhoa harrastukseksi, josta he eivät halua luopua ja se onkin monille elämäntapa.

Hirvilammi (2015) kuvaa hyvinvointimallissaan Doing-ulottuvuuden yhdeksi osatekijäksi harrastustoimintaa ja Being-ulottuvuuden osana on mahdollisuus itsensä toteuttamiseen. Taiteen ja taidetoiminnan voikin ajatella vastaavan näihin molempiin osatekijöihin. Taide oli haastatelluille mielekästä tekemistä ja tärkeä harrastus, joka myös mahdollisti itsensä ilmaisemisen ja oman äänen kuuluviin saamisen.

Opinnäytetyössä etsittiin vastauksia tutkimuskysymyksiin taiteen merkityksistä ja hyvinvointivaikutuksista. Lopuksi voidaankin tiivistetysti todeta, että merkityksellisenä taiteilijat kokivat taiteen tuoman mahdollisuuden käsitellä tunteita ja ajatuksia ja sen koettiin luovan positiivisia tunteita kuten iloa, onnistumista ja hyvää oloa. Ystävät, sosiaalisuus ja yhteisön tuki olivat yksi merkittävä syy osallistua taidekursseille. Omien töiden arvostus ja muilta saatu positiivinen palaute ja arvostus lisäsivät taiteen tekemisen merkityksellisyyttä. Taide koettiin myös elämäntapana, joka antoi hyvän mahdollisuuden itseilmaisuuksiin. Osalle merkityksellisyyttä lisäsi mahdollisuus saada lisätuloja teoksiaan myymällä.

Taiteellinen toiminta lisää hyvinvointia toimimalla keinona käsitellä ja säädellä tunteita ja ajatuksia. Sillä on myös rauhoittava ja terapeuttinen vaikutus ja se lisää tyytyväisyyttä elämään. Taide tuo elämään iloa, hyvää oloa, onnistumisen kokemuksia ja muita positiivisia tunteita. Taidetoiminta lisää sosiaalista hyvinvointia ja kokemusta yhteisöön kuulumisesta ja osallisuudesta. Oman arvontunto ja itsevarmuus lisääntyvät, kun omia töitä arvostetaan ja saadaan muilta positiivista palautetta. Itsensä toteuttaminen ja mielekäs harrastus ovat oleellinen osa hyvinvointia ja taiteilijat kertoivatkin taiteen olevan hyvä keino toteuttaa näitä. Mahdolliset taiteesta saatavat lisäansiot voivat parantaa elintasoja, joka myös osaltaan vaikuttaa hyvinvointiin.

10 Pohdinta

Opinnäytetyön tekeminen oli mielenkiintoinen ja antoisa projekti, joka myös opetti paljon. Aiheena erityistaidetoiminta ja taiteilijoiden ajatukset olivat niin mielenkiintoisia, että ne veivät mukanaan ja opinnäytetyöstä olisi helposti voinut kirjoittaa paljon laajemminkin.

Haastattelut ja niiden onnistuminen pohdituttivat paljon, niin ennen haastatteluja kuin niiden jälkeenkin. Haastattelujen tekeminen kokemattomana haastattelijana jännitti, mutta jännitystä helpotti huomattavasti se, että haastateltavat olivat tulleet tutuiksi taidekurssien aikana. Uskoisin, että myös haastateltavien jännitystä lievensi se, että en ollut heille enää täysin vieras. Haastattelukysymysten toimivuus mietitytti myös. Ymmärrettäisiinkö kaikkia kysymyksiä tai osaisinko itse esittää kysymykset ymmärrettävästi ja liikaa johdattelematta.

Pääsääntöisesti haastattelut sujuivat hyvin ja suurimmaksi osaksi kysymykset ymmärrettiin ja niihin osattiin vastata. Aiempia tutkimuksia lukiessani totesin kuitenkin itsekin pitäneeni ehkä turhan nopeaa tahtia haastatteluissa. Olisin voinut odottaa pidempään ennen omia kommenttejani ja reaktioitani, koska välillä haastateltavat pitivät pidempiä taukoja ja jatkoivat ajatustaan vielä oman kommenttini jälkeen. Jotkut myös selkeästi tarvitsivat enemmän aikaa ajatustensa ilmaisemiseen. Välillä pelkkä nyökyttely olisi voinut riittää reaktioksi vastaukseen, ainaisen joon hokemisen sijaan.

Haastatellut taiteilijat ovat hyvin eri tasoista tukea tarvitsevia. Osa pystyy tekemään taidetta itsenäisesti ja osa tarvitsee tukea lähes kaikkeen. Myös heidän ymmärryksensä taso on yksilöllistä ja osalla haastateltavista olikin selkeästi vaikeuksia ymmärtää joitain kysymyksiä tai keskittyä ylipäättään haastatteluun. Tämä toki oli odotettavissa ja osan kohdalla hyvinkin tiedossa, ettei ymmärrys ehkä riitä aivan kaikkeen vastaamaan. Kaikille silti haluttiin antaa mahdollisuus osallistua ja tulla kuulluiksi. Vastausten arviointia ja muutenkin haastattelujen tekoa helpotti huomattavasti se, että oli päässyt tutustumaan haastateltaviin etukäteen taidekurssien aikana. Oli myös tiedossa, että osalta haastateltavista saisi varmasti syvällisempiä ja monipuolisempia vastauksia, joten pelkoa siitä, ettei aineisto olisi käyttökelpoinen, ei ollut.

Haastateltava ryhmä huomioon ottaen voidaan myös pohtia, ovatko kaikki vastaukset totuudenmukaisia ja onko kaikki kysymykset ymmärretty niin kuin on ajateltu. Varsinkin aikaan liittyvät kysymykset voivat olla monille vaikeita, kun aikakäsitys on erilainen kuin normaalisti ymmärretään. Toisaalta tutkimuksen tulosten kannalta haastateltavien taiteilijuuden kestolla ei ole juurikaan merkitystä. Suurempi vaikutus on ehkä sillä, että muistetaanko menneitä asioita oikein, esimerkiksi sitä, onko todellisuudessa myynyt omia teoksiaan vai vain lahjoittanut. Ainakin parilla haastateltavalla, jolla oli läheisten kirjaamia vastauksia, omat ja läheisten vastaukset erosivat nimenomaan taiteen myymisen kohdalla, kun taiteilijat itse kertoivat myyneensä töitään, mutta läheiset olivat kirjanneet, ettei teoksia ole myyty vaan esimerkiksi lahjoitettu.

Aineistoa läpi käydessä pohdin haastattelukysymysten toimivuutta ja sitä, miten hyvin niillä saatiin vastauksia tutkimuskysymyksiin. Varsinkin taustatietokysymyksissä oli osittain

päällekkäisyyttä, esimerkiksi taiteilijuuden kestoa kysyttiin turhan monella eri kysymyksellä. Hyvin moniin kysymyksiin pystyi myös vastaamaan yksisanaisesti, eikä näin saatu kovinkaan kuvaavia vastauksia. Lisäkysymyksiä olisi voinut miettiä valmiiksi, jotta niitä olisi osannut paremmin esittää haastatteluissa ja näin ehkä saanut kattavampia vastauksia. Loppupeleissä aineisto oli sopivan laaja tätä opinnäytetyötä varten ja se myös tuotti tutkimuskysymyksiin vastauksia, joiden voitiin todeta olevan yhteneväisiä myös aiempiin tutkimuksiin.

Kehitysvammaiset-sanankäyttämättä jättäminen haastateltavasta ryhmästä tai taitelijoista puhuttaessa, ei ole ollut mitenkään tietoinen päätös opinnäytetyötä tehdessäni. Pohdintoja kirjoittaessani huomasin, että se on hyvinkin perusteltua, koska taidekursseille osallistujilta ei vaadita kehitysvammadiagnoosia, vaan he voivat kuulua myös autismikirjoon tai omata jotain muita erityisen tuen tarpeita. En siis tiedä, ovatko kaikki haastateltavani olleet kehitysvammaisia vai muuten vain erityistä tukea tarvitsevia. Heitä yhdistävänä tekijänä toimii erityistaidetoimintaan osallistuminen, joka on tämän työn kannalta oleellisempaa kuin diagnoosit.

Tutkimusta tehdessäni pohdin myös, mitä muuta aiheesta olisi mielenkiintoista tietää ja mahdollisia jatkotutkimusaiheita voisikin olla: Kuinka itseilmaisun ja luovien menetelmien käyttöä toteutetaan kehitysvammaisten asumispalveluissa tai muissa heille suunnatuissa palveluissa? Mitä sosiaalialan ammattilaiset tietävät erityistaidetoiminnasta, miten he mahdollistavat itseilmaisun toteutumista työssään? Taidetoiminnan kehittämiseksi voisi olla tärkeää tietää, millaista tietoa, tukea ja ohjausta tai palveluja sosiaalialan ammattilaiset toivoisivat tai tarvitsisivat, jotta he voisivat mahdollistaa taidetoimintaa asiakkailleen. Mielenkiintoista olisi myös tutkia, miten läheiset näkevät erityistaidetoiminnan merkityksellisyyden ja hyvinvointivaikutukset. Läheisten näkemys taidetoiminnan merkityksistä kiinnosti myös yhteistyötahoa ja sen sisällyttämistä tähän työhön pohdittiin, mutta se olisi laajentanut aihetta liikaa. Aiheesta onkin tämän opinnäytetyön aloittamisen jälkeen julkaistu Anni Ohmeroluoman (2022) pro gradu -tutkielma.

Itseilmaisun mahdollisuus on tärkeä osa hyvinvointia ja taiteen tekeminen on oikein hyvä keino siihen. Onkin harmillista, että kaikilla halukkailla ei tunnu olevan mahdollisuutta toteuttaa itseään niin paljoa kuin he haluaisivat. Kaikki eivät toki tahdo edes tehdä taidetta

tai kursseilla käyminen riittää oman itseilmaisun tyydyttämiseen, mutta halukkaille tulisi tarjota mahdollisuus tehdä taidetta halutessaan. Varsinkin asumispalveluissa vaikuttaa olevan parannettavaa taiteilijuuden tukemisessa ja mahdollistamisessa.

Koin tärkeäksi nostaa osaksi tätä työtä Hirvilammin hyvinvoinnin HDLB-mallin, koska siinä on huomioitu myös kestävästi hyvinvoinnin näkökulmia. Käytännössä kaiken sosiaalityön voidaan nähdä lisäävään sosiaalista kestävyttä parantamalla ihmisten hyvinvointia ja yhdenvertaisuutta ja vähentämällä epätasa-arvoa. ”Kansalaisten perushyvinvointi on yksi tärkeä edellytys ekologisen kestävyden edistämiseksi ja sen yhteiskunnalliselle hyväksyttävyydelle” (Ympäristöministeriö, n.d.). Erityistaidetoiminnalla lisätään hyvinvointia ja yhdenvertaisuutta, jolloin sosiaalinen kestävyys paranee. Samalla taiteen avulla voidaan lisätä kulttuurista kestävyttä. Erityistaidetoimintaa kehittämällä pystytään paremmin takaamaan myös tulevien sukupolvien hyvinvointi.

Vaikka olinkin jo harjoitteluni kautta päässyt tutustumaan erityistaidetoiminnan kenttään melko laajasti, opinnäytetyön tekeminen ja etenkin taiteilijoiden haastattelut avasivat vielä lisää taiteen merkityksellisyyttä ja sen moninaisia hyvinvointivaikutuksia. On kuitenkin melko vaikeaa erotella, mitä opin tätä opinnäytetyötä tehdessäni ja mitä harjoitteluni aikana Kettukilla, koska aiheet limittyvät niin vahvasti toisiinsa. Tutustuessa taiteilijoihin, heidän yksilöllisyytensä tuli paremmin esiin ja muistutti siitä, ettei heitä voi kaikkia kohdella saman kaavan mukaan. Jokainen on yksilö ja tarvitsee myös yksilöllistä tukea taiteensa tekemiseen. Kaikilla heillä on myös oma tyylinsä ja omat lähtökohdat taiteen tekemiseen. Erityistaidetoiminnan pääasiallinen tarkoitus ei olekaan opettaa taiteen tekemistä, vaan tukea jokaisen yksilöllistä taiteellista työskentelyä. Prosessin aikana kävi myös entistä selvemmäksi, että kaikilla ei ole yhdenvertaista mahdollisuutta taiteelliseen toimintaan ja tämän mahdollisuuden toteuttamiseen tarvitaan vielä paljon työtä.

Tavoitteenani on tulevaisuudessa yhdistää kulttuuria ja taidetta sosionomin työhön ja sainkin kattavan kuvan erityistaideteen nykytilasta, sen mahdollisuuksista ja kehitystarpeista. Harjoittelu ja opinnäytetyön tekeminen erityistaidetoiminnan parissa herätti kiinnostuksen kehittämistyöhön, jossa taidetoiminnan saavutettavuutta mahdollisimman laajalle voitaisiin parantaa.

Oli hienoa ja jossain määrin jopa yllätyksellistä huomata, kuinka syvällisesti taiteilijat kokivat ja kertoivat taiteen vaikutuksista esimerkiksi tunteiden käsittelyyn ja purkamiseen. Tämä korostaa vielä entisestään sitä, että heidän oma äänensä tulee saada kuuluviin, koska taiteen tekeminen ei ole heille merkityksellistä vain koska se on mieleistä tekemistä, vaan koska he kokevat sillä olevan merkittäviä hyvinvointia lisääviä vaikutuksia. Toki kaikki eivät varmastikaan koe taidetta mieluista tekemistä merkityksellisempänä, mutta taiteen ollessa kaikkien perusoikeus, ei se edes tarvitse sen kummallisempia perusteluja. Taiteen tekemisen ja kokemisen ei pitäisikään olla mikään hieno lisä ja ekstrapä, vaan kaikkien ulottuvilla oleva mahdollisuus toteuttaa itseään.

Lähteet

- Allardt, E. (1976). *Hyvinvoinnin ulottuvuuksia*. WSOY.
- Bardy, M. (2007). Taiteen paluu arkeen. Teoksessa M. Bardy, R. Haapalainen, M. Isotalo & P. Korhonen (toim.), *Taide keskellä elämää* (ss. 21—33). Kiasma. Like
- Fancourt, D. & Finn, S. (2019). *What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being?* Health evidence network synthesis report 67. World Health Organization.
<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/329834/9789289054553-eng.pdf>
- Haapamäki, E. (2022). ”Me tehtiin yhdessä ja välillä mä tein ihan itsekseni” *Kehitysvammaisten taiteen tekijöiden kokemuksia* [opinnäytetyö, Aalto Yliopisto].
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:aalto-202209255701>
- Haveri, M. (2016). *Hyviä kysymyksiä – eettinen taidetoiminta*. Kettuki ry.
https://kettuki.fi/wp-content/uploads/2021/07/KETTUKIN_eettinenopas_hyvia_kysymyksiä_A5_WEB.pdf
- Haveri, M. (2022). Hyviä kysymyksiä – eettinen taidetoiminta. Teoksessa M. Haveri & P. Lilja (toim.), *Yhdenvertainen taide – hyviä kysymyksiä ja parhaita käytäntöjä* (ss. 6—40). Kettuki ry.
- Honkala, N. (7.2.2018). *Näkökulmia taiteen ja kulttuurin vaikutuksista oppimiseen*. Sitra.
<https://www.sitra.fi/artikkelit/nakokulmia-taiteen-ja-kulttuurin-vaikutuksista-oppimiseen/>
- Honkala, N. & Laitinen, L. (21.11.2017). *Näkökulmia taiteen ja kulttuurin tutkituista vaikutuksista*. Sitra. <https://www.sitra.fi/artikkelit/nakokulmia-taiteen-ja-kulttuurin-vaikutuksiin/>
- Houni, P., Turpeinen, I. & Vuolasto, J. (2020). *Taidetta! Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja*. Taiteen edistämiskeskus.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2016). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. (15. painos). Tammi.
 (Alkuperäinen teos julkaistu 1997)
- Hirvilampi, T. (2015). *Kestävän hyvinvoinnin jäljillä. Ekologisten kysymysten integroiminen hyvinvointitutkimukseen*. Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia 136. Kelan

tutkimusosasto.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/154175/Tutkimuksia136.pdf?sequence=4&isAllowed=y>

- Jokelainen, S. (2019). *Taidestudiotoimintamallin kehittäminen* [YAMK-opinnäytetyö, Metropolia ammattikorkeakoulu]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2019052913145>
- Kallioinen, R., Ketonen, H., Taulu, S. & Vienamo, E. (2021). *Taiteilijoiden toiveista toimenpidehdotuksiksi ITE-taiteen, outsider-taiteen ja erityistaidetoiminnan toimialakartoitus 2021*. Kettuki. https://kettuki.fi/wp-content/uploads/2021/08/ITE-taiteen_outsidertaiteen_ja_erytistaidetoiminnan_toimialakartoitus_2021_saavutettava_web.pdf
- Kettuki. (n.d.-a). *Yleistä Kettukista*. <https://kettuki.fi/yleista-kettukista/>
- Kettuki. (n.d.-b). *Antaa taiteen puhua! Kettukin strategia 2021—25*. https://kettuki.fi/wp-content/uploads/2021/11/Kettukin_strategia_2021-25.pdf
- Kettuki. (n.d.-c). *Strategia ja toimintatapa*. <https://kettuki.fi/strategia-ja-toimintatapa/>
- Kuula, A. (2011). *Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. (2. p.) Vastapaino. (Alkuperäinen teos julkaistu 2006)
- Laitainen, S. (2020). *Taidetyöskentelyn merkitys PHHYKYN STUDIO VIIS-kollektiivissa* [opinnäytetyö, LAB-ammattikorkeakoulu]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020111222710>
- Laitinen, L. (2017). *Vaikuttavaa? Taiteen hyvinvointivaikutusten tarkastelua*. Turun ammattikorkeakoulu. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166166.pdf>
- Laitinen, L. (21.10.2017a). *Näkökulmia taiteen ja kulttuurin sosiaalisen hyvinvoinnin vaikutuksista*. Sitra. <https://www.sitra.fi/artikkelit/nakokulmia-taiteen-ja-kulttuurin-sosiaalisen-hyvinvoinnin-vaikutuksiin/>
- Laitinen, L. (21.10.2017b). *Näkökulmia taiteen ja kulttuurin terveysvaikutuksista*. Sitra. <https://www.sitra.fi/artikkelit/nakokulmia-taiteen-ja-kulttuurin-terveysvaikutuksiin/>
- Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 1977/519. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1977/19770519>
- Liukko, E. (17.11.2019). *Erytistä tukea tarvitseva henkilö palvelujärjestelmässä*. Palvelupolut kuntoon -hankkeen seminaari 18.11.2019, Jyväskylä. Powerpoint-esitys. THL. <https://koskeverkko.fi/wp-content/uploads/2020/02/Eeva-Liukko-PAKUseminaari-181119-Jyv%C3%A4skyl%C3%A4.pdf>

- Luomanen, J. & Nikander, P. (2017). Haavoittuvat haastateltavat? Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander & J. Ruusuvoori (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja* (ss. 287—296). Vastapaino.
- Penttinen, J. (2007). *Taidetta yllättävissä yhteyksissä. Kehitysvammaisten kuvataidetoiminnan merkityksen tarkastelua* [opinnäytetyö, Jyväskylän ammattikorkeakoulu]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:jamk-488>
- Piipponen-Karkulowski, J. (2010). *Itse sekoitetut värit – Kehitysvammaiset kuvataiteen harrastajina ja tekijöinä* [pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-201008092419>
- Saari, J. (2011a). Johdanto. Teoksessa J. Saari (toim.), *Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta* (9—29). Gaudeamus.
- Saari, J. (2011b). Hyvinvoinnin kentät. Teoksessa J. Saari (toim.), *Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta* (33—78). Gaudeamus.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301#Lidm45237816981904>
- Strandman, P. (2007) Taiteen soveltavaa käyttöä? Teoksessa M. Bardy, R. Haapalainen, M. Isotalo & P. Korhonen (toim.), *Taide keskellä elämää* (ss. 160—163). Kiasma. Like
- Taikusydan. (17.12.2019). *Maailman terveysjärjestö WHO:n raportti taiteen ja kulttuurin terveysvaikutuksista*. <https://taikusydan.turkuamk.fi/yleinen/maailman-terveysjarjesto-whon-raportti-taiteen-ja-kulttuurin-terveysvaikutuksista/>
- THL. (4.9.2020). *Hyvinvointi*. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. (Uudistettu laitos). Tammi. (Alkuperäinen teos julkaistu 2002)
- Tuomikoski, P. (1987). *Taide ja ihminen*. Hanki ja jää.
- Tutkimuseettinen toimikunta. (16.11.2021). *Ihmistieteiden eettisen ennakkoarvioinnin ohje*. https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot/ihmistieteiden-eettisen-ennakkoarvioinnin-ohje#3_4
- Uusitalo, H. & Simpura, J. (2022). Erik Allardt hyvinvoinnin tutkijana. Teoksessa H. Uusitalo, J. Simpura, J. Saari & T. Laihiala (toim.), *Hyvinvoinnin muutos ja pysyvyys – Allardt-hyvinvointi suomessa 1972 ja 2017* (19—63). Into Kustannus Oy.

YK. (2016). *YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista ja sopimuksen valinnainen pöytäkirja*. Suomen YK-liitto. <https://www.ykliitto.fi/julkaisut/ykn-yleissopimus-vammaisten-henkiloiden-oikeuksista-ja-valinnainen-poytakirja>

Ympäristöministeriö. (n.d.). *Mitä on kestävä kehitys?* Ympäristöministeriö. <https://ym.fi/mita-on-kestava-kehitys>

Liite 1: Aineistonhallintasuunnitelma

AINEISTON HANKINNAN MENETELMÄT JA AINEISTON MUOTO

Opinnäytetyön aineisto hankitaan haastattelemalla taiteilijoita, jotka osallistuvat Kettuki ry:n ja Vanajaveden opiston järjestämille erityistaidetoiminnankursseille. Menetelmänä käytetään teemahaastatteluja. Aineistonhankinnassa otetaan huomioon haastateltavan ryhmän erityispiirteet ja varmistetaan, että aineisto kerätään eettisiä periaatteita noudattaen. Haastattelut äänitetään ja äänitteet litteroidaan. Litteroinnissa huomioidaan haastateltavien anonymiteetti ja aineistosta poistetaan tunnistamista helpottavat elementit, kuten puheviat. Analysoitava aineisto tulee olemaan tekstimuodossa.

Opinnäytetyössä ei kerätä haastateltavien henkilötietoja ja kaikki aineisto anonymisoidaan. Haastatteluaineisto kerätään ja analysoidaan täysin luottamuksellisesti ja siten, että haastateltavien anonymiteetti säilyy koko tutkimusprosessin ajan. Haastatteluvastauksia käytetään niin, ettei niistä voi tunnistaa haastateltavaa, eikä kenenkään haastateltavan tietoja tule näkyviin julkaistavassa opinnäytetyössä.

AINEISTOJEN SÄILYTYS OPINNÄYTETYÖPROSESSIN AIKANA

Aineisto äänitetään opiskelijan puhelimelle, josta se siirretään opiskelijan kannettavalle tietokoneelle. Tietokone on salasanalla suojattu ja konetta ja aineistoa pääsee käsittelemään vain opiskelija. Aineisto litteroidaan, jonka jälkeen äänitteet poistetaan puhelimelta. Aineisto litteroidaan niin, ettei siitä voi tunnistaa yksittäistä haastateltavaa. Anonymisoitu litteroitu aineisto säilytetään opiskelijan tietokoneella ja varmuuskopio koulun OneDrive-palvelussa opiskelijan tilillä.

AINEISTOJEN KÄSITTELY OPINNÄYTETYÖN VALMISTUTTUA

Opinnäytetyössä kerättyä aineistoa käytetään vain tässä opinnäytetyössä ja tutkimuksessa. Opinnäytetyön valmistumisen jälkeen aineisto tuhotaan 1 vuoden kuluttua opinnäytetyön hyväksymispäivästä. Tähän asti aineistoa säilytetään tutkimuseettisiä periaatteita noudattaen ja niin, että aineisto on vain opiskelijan saavutettavissa. Opinnäytetyön

valmistuttua aineiston varmuuskopio poistetaan OneDrive-palvelusta ja aineistoa säilytetään vain opiskelijan tietokoneella.

Liite 2: Haastattelukysymykset

Haastattelukysymykset:

Kauan olet tehnyt taidetta/maalannut/piirtänyt?

Kauan olet käynyt taidekursilla?

Oletko tehnyt taidetta ennen sitä?

Millaista taidetta teet?

Millä sanalla kuvaisit itseäsi taiteen parissa? Taiteilija, erityistä tukea tarvitseva taiteilija, kuvataiteilija, outsider-taiteilija, harrastajataiteilija

Ajatuksia ja kokemuksia

Miltä sinusta tuntuu, kun teet taidetta, entää taiteen tekemisen jälkeen?

Mikä on parasta taiteen tekemisessä?

Onko jotain ikävää tai huonoa?

Mitä jos et voisikaan enää tehdä taidetta?

Saavutettavuus

Teetkö taidetta taidekursseiden ulkopuolella? Mitä? Missä? Jos et, niin miksi et ja haluaisitko?

Sosiaalisuus ja yhteisöllisyys

Mitä mieltä olet muiden kanssa taiteen tekemisestä? Teetkö mieluummin ryhmässä vai yksin?

Mikä ryhmässä/yksin tekemisessä parasta?

Oletko tutustunut uusiin ihmisiin taiteen kautta? Miltä se tuntuu?

Onko töitäsi ollut näyttelyissä? Mitä siitä ajattelet? Miltä se on tuntunut?

Mitä töistäsi on sanottu? Mitä siitä ajattelit? Miltä se tuntuu?

Taloudellinen hyöty

Oletko myynyt töitäsi? Mitä siitä ajattelet? Miltä se tuntuu? Jos et, niin haluaisitko?

Lopuksi

Mitä mieltä olet taiteen tekemisestä ja mitä se sinulle antaa?

Haluatko vielä kertoa jotain?

Liite 3: Saatekirje

Saatekirje

19.4.2022

Hei!

Olen kolmannen vuoden sosionomiopiskelija Hämeen ammattikorkeakoulusta. Olen Kettukilla työharjoittelussa kevään ajan ja samalla teen opinnäytetyötäni Kettukille.

Opinnäytetyön aiheena on taiteen merkitykset erityistä tukea tarvitseville taiteilijoille. Tarkoitukseni on haastatella taidekursseille osallistuvia taiteilijoita ja kerätä heiltä itseltään ajatuksia ja kokemuksia taiteen tekemisen merkityksistä. Haastatteluaineisto kerätään ja analysoidaan täysin luottamuksellisesti ja siten, että haastateltavien anonymiteetti säilyy koko tutkimusprosessin ajan. Haastatteluvastauksia käytetään niin, ettei niistä voi tunnistaa haastateltavaa, eikä kenenkään haastateltavan tietoja tule näkyviin julkaistavassa opinnäytetyössä. Haastatteluaineistoa käytetään vain tässä opinnäytetyössä. Opinnäytetyön valmistumisen ja arvioinnin jälkeen aineisto hävitetään.

Haastateltaville itselleen kerrotaan mahdollisimman selkokielisesti haastattelun tarkoitus ja käyttö ja jokainen saa itse päättää osallistumisestaan haastatteluun. Haastattelut on tarkoitus pitää 26.4. taidekurssin aikana.

Jos teillä heräsi jotain kysyttävää opinnäytetyöstäni, voitte olla yhteydessä minuun.

Ystävällisin terveisin

Marianne Peltonen
yhteystiedot XXX